

TARTU RIIKLIK ÜLIKOOI

Eesti kirjanduse
ajaloo üldkursuse
programm

TARTU 1965

A-26782

TARTU RIIKLIK ÜLIKOOL

Eesti kirjanduse ja rahvaluule kateeder

EESTI KIRJANDUSE AJALOO
ÜLDKURSUSE PROGRAMM

TARTU ÜLIKOOLI
RAAMATUKOGU

Tartu 1965

TARTU ÜLIKOOLI
RAAMATUKOGU

I. VANIM EESTIKEELNE KIRJANDUS 13.-18. SAJANDI 80-ndate AASTATENI.

1. Vanimad eestikeelsed mälestusmärgid.

Esimesed teated eestlaste kohta skandinaavia saagades, Novgorodi kroonikas, Idrisi kirjeldustes ja Taani kroonikas. Läti Henriku kroonika, selles leiduvad eesti keele vanimad mälestusmärgid ja andmed eestlaste kombestiku kohta. "Liber Census Daniae". Eestikeelseid märkmeid ladinakeelseis käsi-kirjades. Kieveli katekismus. Kullamaa käsikiri.

2. Reformatsiooni ja vastureformatsiooni kirjandus.

Reformatsioon Eesti maa-alal. Luterlus kui aadlike ja rikka linnakodanluse huvide väljendaja. Marxi ja Engelsi iseloomustus reformatsioonile. Luterluse vaated rahvaharidusele ja selle ühiskondlikud põhjused. Reformatsiooni osa eesti kirikukirjanduse arenemises.

Liivimaa feodaalriigi likvideerimine Liivi sõja tulemusena. Põhja-Eesti Rootsi, Lõuna-Eesti Poola valduses (1582-1625). Vastureformatsioon Lõuna-Eestis. Kollegium ja tõlkide seminar Tartus. B. Russowi kroonika kui Liivi sõja aegsete olude kujutaja. Wanradt-Koelli katekismus ja selle saatus. Eestlaste värbamine vaimulike käsiraamatute tõlkimisele (Hans Susi). Arvatav F. Witte katekismus.

Jesuiitide tegevusega seoses olev kirjandus. Th. Busäuse katekismus. J.A. Weltheruse tõlked. "Institutiones

Aesthonicae" ja "Agenda Parva".

G. Mülleri jutluste käsikiri. Olustikukujutus ja esitusviis selles. S. Blankenhageni "Postilla Esthonica".
H. Fabriciuse lauluraamat.

3. Protestantlik kirjandus.

Eesti Rootsi riigi koloniaalprovintina (alates 1629). Pärisorjusliku surve tugevne mine ja talupoegade lõplik pärisorjastamine. Protestantlik kirik pärisorjusliku eksplua teerimise teenistuses. Gümnaasiumid Tartus ja Tallinnas, Tartu Ülikool. Rahvakoolide asutamine (B.G. Forselius). Jhe ringi ja Forseliuse aabitsad. Trükikodade rajamine. Ajastu ja olude kajastusi reisi- ja ajaloo-alases kirjanduses. A. Oleariuse reisikirjad, D. Fabriciuse, Th. Hjärne ja Chr. Kelchi kroonikad. Nende allikate mõju eesti kirjandu se hilisematel ajajärkudel.

H. Stahl kui pideva kirikukirjanduse rajaja ja kirikli ku kirjakeele traditsioonide looja. Tema "Hand- und Hausz buch". "Leyen Spiegel". Stahli grammatika. Turu käsikiri. Rossihnius ja Lõuna-Eesti kirikukirjanduse algus.

Esimesed eestikeelsed lauluraamatud. G. Salemanni kä sikiri. H. Stahli käsiraamatu 2. trükk. J.W. Boecleri lau luvihik.

Andreas ja Adrian Virginiuse "Wastne Testament". Adrian Virginiuse katekismus ja lauluraamat. "Jerusalemmi-Lina hirm sast Ärrähätämissest" kui esimene eesti poolilmlik ajaloo line jutustus. J. Hornungi "Ma Kele Koddõ ning Kirgo Ramat". Piiblikonverentsid ja võitlus parandatud ortograafia pärast. Hornungi grammatika.

4. Juhuluule (17. saj. ja 18. saj. algul).

Eeskujud saksa varases barokkluu les (M. Opits, P. Fleming). Barokkluu le temaatika ja stiil. Esimesed eestikeel sed juhuluuletused - Brocman, Salemann, Laurentius, Lem cen jt. "Armasz kallisz kuldene Wend" kui esimene eesti

rahvaele kujutus värssides. Hellere Hinrike pulmalaul. "Käsu Hansu nutulaul" kui esimesi eestlase loodud kirjaluule tooteid; selle oludekujutus, maailmavaade, stiil ja kirjanduslikud eeskujud.

5. Pietistlik ja vennastekoguduse kirjandus (18. saj. I pool).

Eesti ühendamine Vene riigiga. Selle ajalooline tähtsus. Pärastsõjaaegne üldine kehvus, aadli eesõiguste kasv. Feodaalmajanduse kontaktiloomine maailmaturuga. Talurahva kurnamise jõudmine äärmiste vormideni. Talupoja sunnismaisuse süvenemine ja talurahva viletsuse suurenemine.

Põhja-eestikeelne "Uus Testament" ja selle koostamise käik (Stokholmi käsikiri). "Uue Testamendi" eessõna kui esimene eesti kirjanduslooline ülevaade. Pietism. E. Gutslaffi dialoogid grammatika lisas. Piibli tõlkimine ja ilmumine, selle keeleline tähtsus. Thor Helle "Wiis head jutto". "Hanso ja Mardi jut".

Vennastekoguduse liikumine ja selle kirjandus. J. Chr. Quandt ja tema juturaamat. Vennastekoguduse mõju talupoja iseseisvuse äratamiseks. Tallima Paap. Esimesed kirjanikud talupoegade keskel vennastekoguduse tegelaste hulgas. Mango Hans, M. Ignatius. Vennastekoguduse kirjanduse tulemusi. Selle liikumise halvav mõju eesti rahvaluulele.

Esimene eestikeelne kalender.

II. EESTI KIRJANDUS 18. saj. LÖPUL JA
19. saj. ESIMESEL POOLEL.

1. Feodalistlik-didaktiline kirjandus.

Ajajärku iseloomustavad pärisorjusliku süsteemi päästmise katsed valitseva korra poolt. Feodalismivastase võitluse teravnemine ja laienemine. 18. sajandi lõpu poole esineva revolutsioonilise situatsiooni elemendid. Eesrindliku ühiskondliku mõtte arendamine. J.G. Eisen von Schwarzenberg. H.J. Jannau. G. Merkel kui valgustussajandi tähtsaim esindaja Baltimaail. Tema "Die Letten", "Die Vorzeit Lieflands" ja "Wannem Ymanta". J.Chr. Petri. Feodaalkorra kriitika nimetatute poolt ja nende teoste osa eesti kirjanduse edasisele arenemisele.

Tartu Ülikooli asutamine ja selles esialgu valitsev liberaalne valgustussajandi vaim. Valgustussajandi ideedest tingitud tähelepanu, mida osutasid eesti rahva ajaloo, etnograafia, keelele ja rahvaluulele balti literaadid. A.W. Hupel, tema "Topographische Nachrichten", "Nordische Miscellaneen" ja "Ehstnische Sprachlehre". Wilde-Hupeli "Lühike Õppetus". Sajandi lõpu kalendrikirjandus. Eestikeelse ajalehe alged - Rothi ja Oldekopi "Tartu-ma rahwa Näddalli-Leht".

Eestikeelse sentimentaalse luule alged. "Ehstländische poetische Blumenlese". "Tio tassane". J.G. Schwabe luuletused.

Fr.G. Arvelius kui valitseva klassi huvisid teeniv kirjanik, kes õpetab talurahvast majanduslikult ja tervishoidlikult, kuid sisendab alistumis- ja kuulekusmoraali. "Üks Kaunis Jutto- ja Õppetusse Ramat" ja "Ramma Josepi Hädda ja Abbi-Ramat". Nende autorsus, Engelsi hinnang Rochowi teosele "Kinderfreund". Olustikulisi motiive Arveliuse raamatutes. Arveliuse moraalisalmid.

Fr.W. Willmanni "Juttud ja Moistatussed", selle autorus ja ainete päritolu. Alistumis- ja kuulekusmoraali jut-

lustamine valmides. Mõnede süžeede levik rahvaluulesse. "Ink-le ja Jariko" ja "Jürri ja Els" kui sentimentaalse kirjanduse alged. Willmanni algupärased jutud raamatus. "Ellamisse Juhhataja". Willmann uute žanriliste vormide toojana eesti kirjandusse.

J.W.L. v. Luce mitmekülgne tegevus. Tema progressiivne ühiskonnakriitiline satiir nooruse saksakeelses loomingus. "Sarema Jutto ramat". Pikemaid jutustusi selles. Saaremaa motiivid. Luce teoseid talurahva õpetamiseks tervishoiu ja majanduselu alal.

O.R. v. Holtz talurahvaseaduste tõlkijana. Tema "Lugemised Eestimaa Tallorahva Moistusse ja Süddame Juhhatamiseks" mõisnike huvide väljendajana. Pärissorjuse likvideerimise motiivid. "Jut on se Koroke, Õppetus se Iwwa" kui kunstiliselt esileküündivam pala. Holtzi luuletused.

R.J. Winkler, tema luuletuskogud "Eesti-Ma Ma-väe söa-laulud" ja "Juttud". Rothi ja Oldekopi luuletused. H. Wahli "Monned laulud".

Esimesi eestikeelseid näidendeid ja teatrietenduste katsetusi. A.F.F. v. Kotzebue "Die väterliche Erwartung" ja selle eestikeelsed osad. Arveliuuse "Ramma Josepi Jubilei". Kotzebue-Knorringi "Der Talkus". P.A.J. Steinsberg ja tema näidendid.

J.H. Rosenplänter ja tema ajakiri "Beiträge zur genauern Kenntniss der Ehstnischen Sprache" kui esimene ulatuslikumalt Eesti maad, etnograafiat, rahvaluulet, keelt ja kirjandust käsitlev ajakiri. Ajakirjas ilmunud esimene eesti poeetika katse (P.H. v. Frey). Ajakirja tähtsamad kaastöölised. Rosenplänteri töö koolimehena. Tema luuleantoloogia "Lillikessed".

Otto Wilhelm M a s i n g .

O.W. Masing kui oma ajastu teadlikum eesti keele ja rahva haridusliku taseme eest võitleja. "Pühhapäwa-Wahhelugemised" ja "Marahwa Näddala-Leht". Masing tõlkijana

ja esseistina ("Ehstnische Originalblätter für Deutsche"), koolikirjanikuna, kirjanduskriitikuna ja keelearendajana. Tema luuletused. Masingi mõju eesti hilisemale rahvavalgustuslikule kirjandusele.

Kristian Jaak P e t e r s o n .

Kr.J. Peterson kui pseudoklassitsistlik-esiromantiline luuletaja. Tema päritolu, isik ja maailmavaade, selle demokraatlikud jooned. Tema päevik ja dialoogid esimese eesti-keelse filosoofilise proosana. Kr.J. Petersoni luule, selle temaatika ning stiil. Luule suhted antiik-klassikaga ja eelromantikaga. Rahvaluule elemendid ja isikupärased jooned Petersoni luules. Selle saatus ja kunstiväärtus. "Mythologia Fennica" tõlge ja selle tähtsus muinsusromantika viljelemisel hilisemas eesti kirjanduses.

2. Sentimentaalne rahvakirjandus.

Pärisorjusliku korra lagunemine ja tsaristlik poliitika 19. saj. algul. Baltimaade ühiskondlik-poliitilistest põhjustest tingitud pikaldane ja vaevarikas üleminek feodalismilt kapitalismile pärast 1816. ja 1819. a. talurahvasaadusi ("preisi tee").

Sotsiaalne diferentseerumine eesti külaühiskonnas ja külaharitlaskonna tekkimine. Viimase poolt produtseeritud sentimentaalse rahvakirjanduse sünd.

Engels saksa rahvaraamatust. Pastorite mõju all olev "köstrite ja koolmeistrite kirjandus" - vagatsev-sentimentaalsete rahvaraamatute tõlked vooruslikkude kannatajate elust ja nende imepärasest lõppvõidust (K.Fr. Lorenzsonn, W. Nedatz, J. Thomasson, M. Grant jt.; nende tõlgete allikad). Selle kirjanduse mõju, ta osa rahva tähelepanu eemalejuhtimisel tõsielust, selles sisalduv alistumismoraal.

Peter A.Fr. Manteuffel.

P.A.Fr. Manteuffel kui saksa ülemklassi valgustuspüüde viimane ja andekaim esindaja eesti kirjanduses. Tema isik ja kirjandusliku tegevuse üldlaad. "Aiawite peergo walgussel" ja "Willem Nawi ello-päwad." Kroonika omapära Manteuffeli teostes. Tema valmid ja luule.

S u v e J a a n .

Suve Jaani teosed kui sentimentaalse-moraliseeriva "koolmeistrite kirjanduse" silmapaistvamad näited. "Wälja-Öied". "Wenne Südda ja Wenne Hing", vene sõduri ja talupoja kujutamine selles, lahingukirjeldused. "Luige Laos" kui eesti talupoja ideaalkuju. Uued patriootilised elemendid, nende esitamise positiivsed ja negatiivsed küljed. Romantilised loodusekujutused. Sentimentaalsus. Suve Jaan luuletajana. B. Gildemanni "Lillekessed".

Carl Wilhelm F r e u n d l i c h .

C.W. Freundlich juturaamatud. Freundlich didaktilise luuletajana. Freundlich sentimentaalsete hardusraamatute tõlkijana. Tema loomingu rahvalik vorm.

"Koolmeistrite kirjanduse" üldine tähtsus. Selle ideoloogiline perspektiivitus, kuid tundepärane rahvalähedus. Selle ettevalmistav osa rahvuslikule liikumisele.

Friedrich Robert F a e h l m a n n .

Fr.R. Faehlmann kui 19. saj. II veerandi juhtiv demokraat-valgustaja. Faehlmanni elukäik; areng valgustus-humanistlike ja patriootiliste ideede õhkkonnas. Faehlmanni tegevus arstina ja ülikooli õppejõuna. Ta esimese Tartu Ülikoolis eesti keele kohta peetud loengu analüüs. Võitlus balti-saksa reaktionääridega ülikoolis ning väljaspool. Tüli parun Nolckeniga ja vaated rahva sotsiaalsetele ning kultuurilistele vajadustele. Kirjavahetus Kreutzwaldiga; Faehlmanni osa Õpetatud Eesti Seltsi asutamises ja tegevuses. Tema

teaduslikud ja folkloristlikud tööd ja nende sissejuhatustes avalduvad seisukohad. Faehlmanni müüdid, nende algupära, ilukirjanduslik väärtus ja laad, nende tähendus järgnevale kirjandusele. Faehlmanni osa "Kalevipoja" koostamise käigus. Ta algvisand "Kalevipojast" ja ettekanne ÕES-is. Faehlmanni eestikeelsed luuletused, nende klassitsistlik laad, nende sisuline ja vormiline väärtus. Faehlmanni kalendrijutud, nende stiili esseistlik elavus ja sisu aktuaalsus. Faehlmann rahvaliku humoristina.

III. EESTI KIRJANDUS 19. SAJANDI 50-80-ndail AASTAIL.

1. Eesti rahvusliku liikumise poliitiline ja kultuuriline taust.

Kapitalismi hoogne arenemine põllumajanduses alates sajandi keskelt. Talurahvaseadused. Talude päriseks ostmine ja raharendile viimine. Talumajanduse järkjärguline tõus, eriti Lõuna-Eestis. Marksistlik õpetus rahvuse kujunemisest ühenduses kapitalismi arenguga. Lenini õpetus kahest kultuurist igas rahvuslikus kultuuris. Lenin valgustajaist-demokraatidest. Demokraatliku ja feodaal-klerikaalse leeri kujunemine eesti rahvuslikus liikumises (Jannsen, Hurt - Jakobson, Köhler). Peterburi patriootide virgutav tegevus. Palvekirjade aktsioon 1860-ndate aastate algul. Töösutusproletariaadi kujunemine ajajärgu lõpul (streigid aastail 1877, 1880, 1882).

Rahvuslik liikumine kui alus rahvuskultuuri sünniks. Võitlus rahvahariduse ja eestikeelse keskkooli eest (Eesti

Aleksandrikool). Koolikirjanduse areng. Rahvusliku liikumisaja kultuurilisi üritusi: I üldlaulupidu, Eesti Kirjameeste Selts, "Vanemuine", "Estonia". "Linda" aktsiaselts kui esimene eestlaste poolt juhitud kapitalistlik ettevõtte. Eesti-keelse pideva ajakirjanduse sünd: "Perno Postimees", "Tallo-rahva postimees", "Eesti Postimees", "Sakala". Nende lehtede hoiak. Teaduste areng. Võitlus uue kirjaviisi eest. Folklooristika ja rahvaluule kogumine. Eesti teatri sünd. Kontakt lääne ja vene klassikalise kirjandusega. Selle tõlkimine ja mugandamine eesti keelde.

2. Rahvusliku liikumisaja kirjanikke.

Friedrich Reinhold K r e u t z w a l d .

Fr.R. Kreutzwald kui XIX sajandi keskne kuju. Kreutzwaldi elukäik. Tema haridustee ja maailmavaate kujunemine. Arstlik ja ühiskondlik tegevus Võrus. Tema kontakt välismaailmaga: isiklikud kokkupuuted ja kirjavahetused; tähtsamaid probleeme viimastes.

Kreutzwald rahva huvide kaitsjana saksakeelses ajakirjanduses. Tema kaastöö "Inlandile" 1830.- 1840-ndail aastail, selle põhilaad.

Kreutzwaldi hoiak rahvuslikus liikumises 60-ndail ja 70-ndail aastail. Suhtumine klerikaalidesse. Rahva olukorra hinnanguid vastuses Yrjö-Koskinenile. Võitlus uue kirjaviisi eest, poleemika sel puhul "Talurahva Postimehes" 1858.a. jm.

Kreutzwaldi rahvaalgustuslik tegevus. Kreutzwaldi rahvaraamatute ja populaarteaduslike teoste iseloomustus. Kreutzwaldi ühiskonnakriitika tema satiirilistes teostes ("Narrilased" jt.). Kalendrijutud ja nende seos kaasajaga ("Mihkel Põllupapi jutt" jt.), "Paar sammukest rändamiseteed", selle algupära, süžee, stiil.

Kreutzwald eesti folklooristika rajajana. Tema vaated rahvaluulele ja tema rahvaluulet käsitlevad tööd. Kreutzwaldi tegevus rahvaluule kogujana, väljaandjana ja kasutajana kirjanduslikus loomingus.

"Kalevipoeg". Ettevalmistus, eeltöid ja lähtekohti eepose koostamiseks. Eepose idee sünd ja areng läbi 40-ndate ja 50-ndate aastate. Õpetatud Eesti Seltsi, Faehlmanni ja Schultz-Bertrami osa "Kalevipoja" saamisloos. "Kalevipoja" väljaanded Kreutzwaldi eluajal. "Kalevipoja" ainek, ideestik, tegelased, vorm. "Kalevipoja" vastuvõtt, mõju ja tähtsus kaasajal ning järgnevatel aegadel. "Kalevipoja" tõlked.

"Eesti rahva ennemuistsed jutud". Selle vahekord rahvaluulega. Muinasjuttude ideestik, stiil.

Kreutzwald lüürikuna ja tõlkijana. "Viru lauliku laulud", selle algupärasuse aste, tõlkemugandused, luule-eeskujud. Kreutzwaldi tõlkelaenuline värsspoem "Lembitu". Viimases peegelduv Kreutzwaldi maailmavaade. Tõlkelaenulised värssnäidendid; suhtumine teatrisse. Kreutzwaldi tähtsus eesti luule arengus.

Kreutzwaldi elutöö tähtsus kaasajal ja tänapäeval.

Johann Woldemar J a n n s e n .

J.W. Jannseni elukäik. Jannseni kui XIX sajandi rahvusliku liikumise kodanlik-klerikaalse suuna aktiivsem tegelane. Tema poliitiline hoiak. Tegevus ajakirjanikuna. Jannseni osa eesti laulukultuuri ja seltsielu edendamisel. Tema lauluharrastustest välja kasvanud "Eesti lauliku" iseloomustus. Luuletuste temaatika, algupärasus.

Jannseni jutukirjanikuna. Jutukogud ja nende algupära. Juttude "Maatargad" ja "Uus variser" iseloomustus. Ajalooliste juttude mugandused eesti keelde ("Rootsi Raudpea" jt.). Nende tähtsus rahva lugemisvarana, Jannseni juttude stiil ja keel.

Jannseni tähtsus eesti kultuuriloos ja kirjanduses.

Juhan W e i t z e n b e r g .

Eluloolisi andmeid. Weitzenbergi luule ilmumine ajakirjanduses, kalendris jm. Tema tuntumate luuletuste temaatika, probleemistik, aine käsituslaad, vorm. Weitzenberg kui realismi pioneer.

Friedrich K u h l b a r s .

Fr. Kuhlbarši eluloost. Ülevaade Kuhlbarši luulekogudest. Kuhlbarši luule ainek. Muinsusromantika kajastusi tema luules. Kuhlbarši lasteluule. Tema luule paremik ja selle tähtsus kaasajal.

Carl Robert J a k o b s o n .

C.R. Jakobsoni elukäik, tema poliitiline, seltskondlik ja publitsistlik tegevus. "Kolme isamaa kõne" iseloomustus, tema eesti ajaloo kontseptsioon selles. "Sakala" osa Jakobsoni poliitilises võitluses.

Jakobson koolimehena ja koolikirjanikuna. Tema koostatud lugemikud ja populaarteaduslikud teosed. Jakobson laulukultuuri propageerijana. Tema suhtumine eesti rahvaluulesse.

Jakobsoni ilukirjanduslik looming. Ülevaade tema luuleharrastustest. Näidendi "Arthur ja Anna" idee, probleemistik, tegelasgrupid. Autobiograafilised sugemed näidendis. Näidendi aktuaalsus.

Jakobsoni tagasihoidlik koht kirjanikuna.

Lydia K o i d u l a .

L. Koidula elu ja tegevus; tema maailmavaate ning kirjanduslike vaadete kujunemine. Kreutzwaldi ja Jakobsoni osa selles.

Koidula kirjanduslik tegevus.

Tartu periood Koidula luuleloomingus. Luuletuskogude iseloomustus. Koidula patriootilise luule põhilaad. Loodus- ja armastuslüürika. Koidula Kroonlinna perioodi luulelooming. Tema luule kujundist ja vormist.

Koidula näitekirjanikuna. Eeldusi selleks tegevuseks. Ülevaade näidenditest, nende algupära, temaatika, probleemid, tähtsamad tegelased peamiselt kolme esimese näidendi ulatuses. Näidendite kompositsioon ja lavalisus. Nende aktuaalsus kaasajal ja lavakõlvulisus tänapäeval.

Koidula jutulooming, selle üldiseloomustus. Ühiskondlike suhete ja olustiku kajastumine Koidula juttudes. Näiteid algupärastest juttudest ja nendes esinevatest probleemidest ning Koidula jutustamislaadist. Looduskirjeldused miniatuurides "Talvine metsasõit" ja "Kevadine looduse ärkamine". Koidula tõlkejuttude valikuprintsiip (aktuaalsus jms.).

Koidula tähtsus kaasajal ja tänapäeval.

Mihkel V e s k e .

Eluloolisi andmeid. M. Veske vaadete kujunemine, tema kaasaminek kahe leeri vahelises võitluses. Tegevus keeleteadlasena, folkloristina ja publitsistina.

M. Veske luulelooming. Tema isamaaluule põhilaad; võrdlusjooni Koidulaga. Veske loodus-, kodu- ja armastuslüürika iseloom. Rahvalaulu eeskuju ja huumori osa Veske luules. Realistlikke tendentse tema luuleloomingus.

Ado R e i n v a l d .

A. Reinvaldi elust ja tegevusest, tema maailmavaateline hoiak, suhtumine mõisnikesse ja religiooni. Reinvaldi luule paremiku iseloomustus. Võrdlusjooni kaasaegsete luulega.

Juhan K u n d e r .

J. Kunderi elukäik, tema maailmavaateline hoiak. Tema tegevus kirjandusloolasena ja kriitikuna.

Kunderi isamaalüürika ja selle põhilaad.

Kunder näitekirjanikuna, eeldusi selleks tegevuseks. Ülevaade näidendeist ja nende temaatikast. "Kroonu onu" komöödiana, tegelased, kompositsioon. Kunder poliitilise satiiri viljelejana.

Kunderi proosa, muinasjutud, lasteraamatud.

Kunderi tähtsus eesti kirjandusloos.

Eluloolisi andmeid. Ajakirjanduslik tegevus. Jakobsoni osa Suburgi vaadete kujunemises. Suburgi jutud, nende ideestik. Jakobsoni osa "Liina" sünnis. Naise emantsipatsiooni ideed jutustustes. Suburgi juttude tähtsus kaasajal.

Jakob P ä r n .

Eluloolisi andmeid. Maailmavaateline hoiak. Ülevaade jutuloomingust. Pärna juttude ideoloogiline suunitlus, naiivsed illusioonid eesti suurniku rahvasõprusest. Jutustuse "Oma tuba, oma luba" idee, olustiku kujutamine, suhe mõisa ja kirikuga, tegelased. Pärna lastejutud. Pärna juttude kunstiline külg. Juttude tähtsus kaasajal.

2. Eesti kirjandus 80-ndate aastate poliitilise reaktsiooni ajal.

1880-ndate aastate poliitilise reaktsiooni olemus. Mannaseini revisjon (1882-1883) ja sellele järgnevad reformid. Tsaristlik ümberrahvustamise poliitika. Venevastase natsionalismi tekkimine. Reformide positiivsed ja negatiivsed tulemused. Kriis eesti rahvuslikus liikumises. Rahvuslike ettevõtete pankrot.

Eesti perioodika ("Virulane", "Olevik" jt.), ajalehtede poliitilised suunad. Teaduste areng, folkloristika ja rahvaluule kogumine (Hurt). Vene kirjanduse tõlkimise intensiivistumine.

Olukord eesti kirjanduses 1880-ndail aastail. Epigonism. Muinsuse luulendamine. Väikekodanluse maitset teeniv armastus- ja põnevusjutt.

Ajalehetoimetajate - "rahvameeste" kirjanduslikud jm. kõrvalharrastused.

A. Grenzstein luuletajana, koolikirjanikuna ja publitsistina.

K.A. Hermann luule ja proosa viljelejana, kirjandusloolasena, keeleteadlasena ja muusikakultuuri edendajana.

J. Järve ajaloolised jutustused ja nende iseloomustus.

J. Kõrvi jutustused tõusikluse propaganda teenistuses. Kõrv vene klassika tõlkijana.

Eesti muinsuse elavnev luulendamine.

P. Jakobson, eluloolisi andmeid. Tema luuleharrastus. Realismi sugemed tema luule paremikus. Jakobsoni "ilunäitlused", nende iseloomustus, lavalisus.

A. Jürgensteini ja teiste "ilunäitlusi".

J. Bergmann, eluloolisi andmeid, luuleloomingu iseloomustus. Tema ajaloolised ballaadid. Bergmanni osa eesti värsitehnika täiustamisel. Bergmann antiikkirjanduse tõlkijana.

3. Romantiline ajalooline jutustus.

Eduard B o r n h ö h e .

E. Bornhöhe elukäik. Tema ajaloolised jutustused, nende allikmaterjalid. Tasuja romantilise kangelasena. Villu iseloomustus, võrdlusjooni Tasujaga. Ajalooliste jutustuste tähtsus kaasajal ja hiljem. Bornhöhe olevikuainelised jutustused ja reisikirjeldused. Satiir ja huumor tema loomingu. Bornhöhe vene ja Lääne-Euroopa kirjanduse klassika tõlkijana.

Andres S a a l .

Eluloolisi andmeid. Saal kui viljakamaid ajaloolise jutustuse autoreid (teoseid). Ajalooliste ja rahvatraditsiooniliste allikmaterjalide kasutamine jutustustes. Tema jutustuste põhilaad, kompositsioonilisi võtteid. Saali eluloolised teosed ja nende põhihoiak. Suhtumine koloniaalpo-

liitikasse hilisemas jutuloomingus. Saali jutustuste osatähtsus kaasajal.

4. Väikekodanluse elu ja rahvusliku renegaatluse peegeldus eesti kirjanduses.

Maximilian P ö d d e r .

Eluloolisi andmeid, tegevus tõlkijana. Pödderi jutustus "Bob Ellerhein" eesti haritlaselu kujutajana. Olustikukirjeldused, tegelaste kujutamine. Teose demokraatlik hoiak.

Elisabeth A s p e .

E. Aspe eluloolisi andmeid. Linna väikekodanluse elu kujutamine Aspe jutuloomingus 80-ndail ja 90-ndail aastail. "Ennosaare Ain", teose teema, idee, olustikukirjeldused, karakterid. Aspe romantismi ja realismi üleminekuaja autorina.

IV. EESTI KIRJANDUS 19. SAJANDI 80-ndate AASTATE LÖPUST KUNI SUURE SOTSIALISTLIKU OKTOOBRI-REVOLUTSIOONINI.

1. Kriitilise realismi kujunemise eeldused ja selle arengujooned.

Eesti ala tööstuse arenemine 90-ndail aastail. Suurtööstuse tekkimine. Eesti küla kihistumine. Tsaarivalitsuse poliitika ja saksa parunite rahvuslik surve. Esimesed tööliste illegaalsed ringid Eestis. Streigiliikumine. Revolutsioonilise sotsiaal-demokraatliku liikumise algus (M.I. Kalinin).

1905. aasta revolutsioon ja talurahva osa selles. Eesti kodanluse hoiak revolutsioonis. Terijõe konverents (1907) ja selle tähtsus eesti tööliste revolutsioonilises liikumises. Kodanluse juhtivad ajalehed. Proletaarse ajakirjanduse sünn. Stolõpini reaktsioon. Eesti kodanluse majanduslike positsioonide tugevdamine. Rahvustervikluse propaganda. Uue revolutsioonilise tõusu aastad. Ajaleht "Kiir" (1912). Eesti kodanluse hoiak I maailmasõjas.

Kultuurhariduslik olukord 19. saj. lõpul ja 20. saj. algul. Hariduse levik; kodanliku intelligentsi kasv. Laulu- ja muusikakultuuri areng. Teatrimajade püstitamine Tartus, Tallinnas, Pärnus. Kutselise teatri sünn. Kultuuriliste organisatsioonide rajamine: Eesti Kirjanduse Selts, Eesti Rahva Muuseum. Ajakirjanduse osa rahva kultuurilise taseme tõstmisel. Ajakiri "Eesti Kirjandus". Materialistlikel positsioonidel asuvad populaarteaduslikud väljaanded: ajakiri "Rahva Lõbu-leht", koguteos "Lõbu ja teadus" I, II.

Progressiivse ühiskondliku mõtte, mineviku demokraatliku kirjanduse, vene ja Lääne-Euroopa eesrindliku kirjanduse osa realismi kujunemisel. Võitlus epigoonilise luule ("luuleudu") vastu, selle ülekasvamine võitluseks realismi eest eesti kirjanduses. Ed. Vilde, J. Jõgeveri ja A. Grenzsteini jt. osa selles võitluses (sõnavõttud "Postimehes", "Oma Maas", "Olevikus"). Realismi juurdumine J. Tamme, J. Liivi, E. Vilde loomingus 90-ndate aastate algul. Realismi reserveeritud laad selle varasemal etapil; "ideaalrealismuse" propaganda; kriitilise realismi läbimurd. Suunava kriitika olukord 90-ndail aastail.

2. Silmapaistvamaid realiste sajandivahetuse eesti kirjanduses.

Jakob T a m m .

Jakob Tamme eluloolisi andmeid. Tamm lüürikuna, lugulaulu, ballaadi- ja valmikirjanikuna. Filosoofilised motiivid Tamme lüürikas. Mõisnike ja nende käsilaste vastased teemad

Tamme lüürikas ja lüroepikas. Nende teemade sagedane allegooriline ja satiiriline käsitluslaad. Rahvaluule osa Tamme loomingus ja selle rakendus ballaadides ja lugulauludes. Reaalse ja fantastilise põimumine ballaadides. Kapitalistliku kurnamise paljastus lugulaulus "Odavad orjad". J. Tamme luule vormiline külg. Tamm vene klassika ja rahvaluule viljaka tõlkijana. Tamme tähtsus üleminekuaja autorina. Romantismi ja realismi vahekord tema luules.

Karl Eduard S ö ö t .

Eluloolisi andmeid. Söödi isamaa-, armastus- ning kodu- ja mälestusluule iseloomustus tema loomingu esimesel perioodil, eriti kogus "Mälestused ja lootused". Huumor Söödi armastuslüürikas. Eleegia ja allegooria Söödi luules.

Söödi hilisemad luuletuskogud ja nende üldine iseloomustus. Kapitalistliku ühiskonna tagasihoidlik kriitika nii varasemas kui ka hilisemas luules. Sööt ballaadikirjanikuna. Söödi värsivorm. Romantismi ja realismi põimumine Söödi luules. Sööt lastelaulikuna ja tõlkijana.

Anna H a a v a .

Eluloolisi andmeid. Haava kui sajandivahetuse viljakam armastuslüürik. Esimeste luulevihikute iseloomustus. Ühiskondlike probleemide esilekerkimine, eesti kodanluse tõusumeeolude kajastused luulekogus "Lained". Kodanliku korra väärnähtuste kriitika järgnevates luulekogudes. Humoristlikud žanripildid Haava lüürikas. Kaldumine enesekordamisse hilisemates kogudes. Haava luule vormiline külg. Realismi ja romantismi osa Haava luules. Haava luuletuste populaarsus, nende viisistamine. Haava proosapalade "Väikesed pildid Eestist" iseloomustus. Haava Lääne-Euroopa klassika tõlkijana.

Juhan L i i v .

Juhan Liivi elukäik. Ta tegevus ajakirjanikuna. Liivi varasema luule ja proosa põhilaad. Realismi süvenemine 80-ndate aastate lõpul Liivi loomingus. Liivi realistlike lühijuttu-

de iseloomustus. "Vari". Sotsiaalsete probleemide käsitlemine teoses. "Varju" tegelased. Teose lõpplahendus. "Varju" kunstilised väärtused, kompositsioon ja stiil. "Varju" tähtsus eesti realismi arengus. "Käkimäe kägu" - paralleeljooni "Varjuga", "Nõia tütar", selle idee, tegelased. Eesti küla vastuolude käsitus jutustuses. Tegelaste psühholoogiline usutavus. Teose kunstilised väärtused; koomikat "Nõia tütres".

Juhan Liivi lüürika, selle ainestik. Loodus Liivi lüürikas. Liivi sotsiaalne lüürika, rikkuse ja vaesuse vastuolude tunnetamine selles. Autobiograafilise eeleegia ja patriootilise luule lähtekohti. Liivi lüürika meisterlikkus. Vormiliste ja kujundiliste võtete iseloomustus. Rahvaluule mõju Liivi lüürikale. Liivi loomingu tähtsus kaasajal ja tänapäeval.

Jakob L i i v .

Eluloolisi andmeid. J. Liivi kirjandusliku tegevuse mitmepalgelisus ja produktiivsus. Liivi varasema lüürika tagasihoidlik laad. Saavutusi kodukoha ja armastuslüürikas. Eleegilise ja filosoofeeriva elemendi sagenemine hilisemas lüürikas. Liivi allegooriline isamaaluule. Lugulaulud. "Kõrbelõvi" iseloomustus. J. Liiv klassikaliste luulevormide arendajana, sonetiviljelejana.

J. Liiv näitekirjanikuna. Näidendi "Kolmat aega vallavanem" iseloomustus. Liivi näidendite realistlik põhilaad. J. Liivi jutustused ja memuaarid.

August K i t z b e r g .

A. Kitzbergi elu ja kirjandusliku loomingu algus muinsusaineliste teemadega. Ülevaade külaajutustest. Nendes esinev huumor ja rahva elu realistlik kujutus. Kitzbergi näitekirjanikuna. Ta varasemate näidendite - "Punga Mart ja Uba Kaarel", "Rätsep Õhk", "Püve talus" iseloomustus. Kitzbergi draamad; "Tuulte pöörises", selle tegelaste psühholoogilise ja ühiskondliku konflikti vastuoluline ja kunstlik lahendus.

"Libahunt" - probleemi asetus ja selle lahendus draamas. Tamaru moraali olemus. Tegelased. Tiina hukkamise põhjused. Draama kompositsioon, lavalisus. "Kauka jumal" - külakurnaja ja rahavõimu kriitika selles. Tegelased. Draama kompositsioon. Kitzbergi ülejäänud näidendite iseloomustus: temaatika, probleemistik, kunstiline õnnestumine, puudujäägid. Kitzberg lastekirjanikuna, följetonistina. Kitzbergi osa eesti draamakirjanduse arengus. Kitzbergi realismi põhilaad; võrdlusjooni Vilde ja teistega.

Eduard V i l d e .

Eduard Vilde kui eesti kriitilise realismi rajaja ja peaesindaja. Ta elukäik ja maailmavaate ning kunstiliste vaadete kujunemine. Ajakirjanduslik, kirjanduskriitiline ja teatrikriitiline tegevus. E. Vilde varasema loomingu (1882-1895) ülevaade (temaatika, tegelaste valik jms.). Mõne põnevus- ja naljajutu iseloomustus. Vilde varasemate romaanide põhilaad ("Röövitud tiivad" jt.).

Ühiskonnakriitika tugevnemine Vilde loomingu 1890-ndate aastate algul. Iseloomustada mõningaid jutustusi (näit. "Kariikas kihvti", "Kippari unerohi" jts.) kriitilise realismi seisukohalt, ära märkides nende voorusi ja puudujääke. Vilde kirjanduslike vaadete peegeldumine satiiris "Suguvend Johannes".

E. Vilde loomingu 90-ndate aastate lõpul, käesoleva sajandi algul ja maapao esimestel aastatel.

Kriitilise realismi lõplik läbimurd Vilde loomingu, selle põhjused ja eeldused. Ühiskondlike vastuolude kujutamine eesti külas. Roman "Külmale maale", selle idee, probleemistik, tegelased. Romaani psühholoogiline tihedus, kunstiline kujundus. "Külmale maale" Vilde ühiskondlik-politiliste vaadete kajastajana.

Eesti tööstusproletariaadi elu käsitlev romaan "Raudsed käed". Teose saamisluгу ja iseloomustus. Olustikupildide osa romaanis.

Ajalooline triloogia. Romaanide saamisluhu, teematika, idee, probleemistik, tähtsamad tegelased. Talurahva stiihilige võitluse kujutus üksikutes romaanides. Usuliste liikumiste materialistlik analüüs "Prohvet Maltsvetis". Eri romaanide kunstiline õnnestumine. Triloogia, eriti "Mahtra sõja" tähtsus revolutsioonielises õhkkonnas.

Jutustused ja lühijäanrid. Usumeeste variserlikkuse ja naise emantsipatsiooni probleemide käsitus jutustustes "Astla vastu" ja "Koidu ajal".

Satiirid "Dr. Aadu Rebane", "Dunkelmannide suguvõsa", "Uuel teel"; neis väljanaerdud nähtused.

1905. - 1907. a. revolutsiooni peegeldus Vilde loomingu. Ülevaade revolutsiooninainelistest jutustustest ja mõne lähem iseloomustus. Ajakiri "Kaak" ja kaastöö Lilienbachi pilkelehtedes. Poliitilise satiiri teematika, probleemid. Koomilise (huumor, ironia jms.) rakendus satiirides.

Lääne-Euroopa tööliklassi võitlust kajastav jutustus "Tunastus"; selle iseloomustus. Jutustus Vilde poliitiliste vaadete peegeldajana.

E.Vilde looming maapao lõpuaastail.

Ameerika-ainelised satiirid ja jutustused. Ameerika kaks palet neis.

Ülevaade kogust "Jutustused".

Vilde näidendid, nende probleemistik, tegelased, intriigi areng, kompositsioon, lavalisus. "Pisuhänna" kui komöödia voorused.

Romaan "Mäeküla piimamees" psühholoogilise romaanina. Selle probleemistik, tegelased. Romaani kunstiline ja keeleline töötlus.

E. Vilde hilisem looming (1917-1933).

Novellide "Kui tuli tähendus" jt. iseloomustus. Lõpeta-
mata romaani "Rahva sulased" temaatika.

"Kogutud teoste" redigeerimine.

Sõnavõttud kodanliku korrupsiooni ja vapsismi vastu kir-
janiku viimasel eluaastal.

Vilde kui demokraatliku kirjaniku keskne osa kriitilise
realismi viljelejana. Tema loomingu sisulised ja kunstili-
sed väärtused. Vilde võitleva sõna eesmärk. Tema loomingu
tähtsus kaasajal ja nõukogude ühiskonnas.

Ernst Peterson - S ä r g a v a .

E. Peterson-Särgava - sajandivahetuse eesti kriitili-
se realismi tüüpilisemaid esindajaid. Eluloolisi andmeid.
Ülevaade Peterson-Särgava sajandivahetuse jutuloomingust.
"Paisete" ja "Rahvavalgustaja" lähem analüüs; probleemistik,
tegelased, sõnastus ja stiil.

Naise emantsipatsiooni probleemi käsitletus Peterson-Sär-
gava loomingus.

Särgava looming kodanlikul ajal.

Kirjandusliku tegevuse uus tõus elu lõpuaastail. Romaan
"Lähme linna kirjutama..."; selle memuaariline põhilaad.

Särgava toodangu üldhinnang; võrdlusjooni E. Vildega.

Jakob M ä n d m e t s .

Eluloolisi andmeid. Mändmets kui eesti realistliku kü-
lajutu produktiivne viljeleja. Ülevaade novelli- ja jutukogu-
dest. Mõne novelli lähem analüüs ("Katkiraiutud kaljas" jt.).
Mändmets Saaremaa olustiku ja inimeste kujutajana. Mändmets
inimeste psühholoogia eritlejana. Romantilised sugemed Mänd-
metsa novellides. Mändmetsa realismi põhilaad.

Jaan L i n t r o p .

J. Lintrop novelli- ja lühijutumeistrina. Tema loomingu kunstiline tihedus, huumor. Tšehhovi viljastav mõju tema novellidele.

3. Proletaarne kirjandus.

Proletaarse kirjanduse olemus, selle suhe kriitilise ja sotsialistliku realismiga. Eesti proletaarse kirjanduse sünd ühenduses 1905. a. revolutsiooniga. Vene proletaarse kirjanduse mõjud.

Juhan L i l i e n b a c h .

J. Lilienbachi elust ja tegevusest proletaarsete väljaannete kirjastajana ja levitajana ("Edasi" albumid jms.). Koostöö E. Vildega.

Lilienbach luuletajana; tema luule ideoloogiline hoiak ja kunstiline kujundus.

Hans P ö ö g e l m a n n .

H. Pöögelmanni elust ja tegevusest ajakirjanikuna ja revolutsioonilise võitlejana. Ülevaade Pöögelmanni luuleloomingust 1905. a. revolutsiooni ja Oktoobrirevolutsiooni ning kodusõja aegadel. Revolutsiooni temaatika ja satiir eesti reaktsioonilise kodanluse vastu. Pöögelmann tööliste rahvusvaheliste võitluslaulude tõlkijana.

Eessaare Aadu (Jaan A n v e l t).

Eessaare Aadu eluloost, poliitilisest ja publitsistlikust tegevusest. Ülevaade novelliloomingust. Inimpsühholoogia kujutamine - keskne osa tema novellides.

Otto Müntheri tegevus ajakirjanikuna ja proletaarse kirjanduskriitikuna. Münther prosaistina. Tema novelliloomingu iseloomustus.

Proletaarse kirjanduse tähtsus proletariaadi poliitilise teadlikkuse kasvatajana.

4. Uusromantiline kallak eesti kirjanduses käesoleva sajandi algul.

Ühiskondlik-poliitilised olud sajandi algul. Estetismi ja formalismi süvenemine kodanlikus kirjanduses. "Kirjanduse sõbrad" ja nende väljaanded. "Noor-Eesti" rühmituse kujunemine, selle esialgsed loosungid. "Noor-Eesti" arenguetapid, väljaanded, põhilised autorid, esteetiline programm, suhtumine eesti kirjanduse senistesse traditsioonidesse ja väliskirjanduslik orientatsioon. Kaasaegne ja hilisem arvustus "Noor-Eestist". Liikumise objektiivne tähtsus eesti kirjanduse arenguloos. Esinenud väärarusaamad. Rühmituslaste arengu maailma-vaatelised ning meetodialased erijooned.

Gustav S u i t s .

G. Suitsu elukäik. G. Suits kui kirjandusliku nooruse organiseerija ja ideoloogiline juht. Ta luuleloomingu algus. Luulekogu "Elu tuli". Selle kogu nooruslik ja jõuline paatos. Revolutsioonilise romantika sugemed vabadust ülistavais, tsaristliku surve vastu suunatud värssides. Sugestiivne armastus- ja mälestusluule. Muutused Suitsu esteetilistes arusaamades reaktsiooni aastail. Luuletuskogu "Tuulemaa" ideelis-kunstiline omapära. Suitsu ühiskondlik aktiveerumine ühenduses Esimese maailmasõja puhkemisega. Luuletuskogu "Kõik on kokku unenägu". Suits eesti rahvalaulu värsi kasutajana. Ballaad "Lapse süüd". Suits publitsistina; ta töö kirjanduse ajaloo uurimisel. Suitsu luulelooming 30-ndatel aastatel. Pagulasperioodi kirjandusliku ja ühiskondliku tegevuse iseloomustus.

Villem R i d a l a .

Villem Ridala looduslaulikuna ja muinsuse luulendajana. Saarte osa ta elus ja loomingus. Ridala filoloogilised huvid ning stiililine kainus, individuaalsus ja raskepärasus. Lüürika näiteid. Ridala looduspiltide põhiliselt realistlik, paiguti aga impressionismi kalduv laad. Muistse sakslastevastase võitluse teema. Muinsusromantilised nägemused ka viikingiaja saarlastest. Rahvalauluvärsi uuestirakendused. Ridala kirjandusteadlasena.

Ernst E n n o .

E. Enno sümbolistliku lüürika viljelejana väljaspool "Noor-Eesti" rühmitust. Ülevaade Enno elukäigust, vaadetest ja luulest. Individualism, müstiline ja metafüüsiline tunnetus Enno lüürikas. Koduluule sugesttiivsus ja musikaalsus. Enno lasteluule realism.

Friedebert T u g l a s .

Fr. Tuglase elukäik. Ta loomingulise töö algus realismi positsioonidelt sajandivahetusel. Varasemad realistlikud jutustused ja nendes esinev talurahva elu kujutus. 1905. a. revolutsiooni meeolelude peegeldus jutustuses "Hingemaa" jm. Emigratsiooniperioodi looming, selle sümbolistlikud ja impressionistlikud jooned. Kirjaniku esteetiliste vaadete kujunemine kuni 1917. a.

Romaan "Felix Ormusson". Hilisemad novellikogud ja neis peegelduv areng. Tuglase teeneid novellikirjanduse viljelejana. Romaan "Väike Illimar".

Tuglase reisikirjad. Ta teened eesti proosastiili arendajana. Tuglas esseistina, kirjandus- ja kultuuriloolasena. Monograafiad "Juhan Liiv" ja "Eesti Kirjameeste Selts", nende käsituslaad ja nende väärtus tänapäeval. Tuglas kui maailmakirjanduse klassika silmapaistev tõlkija.

V. EESTI KIRJANDUS OKTOOBRIREVOLUTSIOONI- JA EESTI KODANLIKU VABARIIGI PERIOODIL. 1917-1940.

1. Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni ja klassisõja aastate kirjanduslik elu (1917-1920).

Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon kui uus etapp maailma ühiskondlikus arengus. Eesti proletariaadi ja töötava talurahva võitluste tähtsus eesti rahva ajaloo kujundamisel. Nõukogude võimu esimesed sammud eesti rahva eesrindliku kultuuri kindlustamisel. Perioodika osatähtsus selles. Kirjastuslik tegevus. Hariduselu organiseerimine. Teater Oktoobrirevolutsiooni päevil. Saksa keisririigi imperialistlike jõudude okupatsioon (1918. a. veebruar). Mn. "vabadussõda" kui klassisõda, mille tulemusena eesti kodanlusel, toetudes Lääne imperialistidele, õnnestus kehtestada oma diktatuur. Eesti proletaarse kultuurielu koondumine Petrogradi. Kultuuri küsimused Petrogradi "Edasi" veergudel. Kriitika dekadentide adressil. Petrogradi eesti kultuurielu suunav tähtsus eesti proletaarse kirjanduse edasisele arengule. Eesti kriitilise realismi vähene kontakt kaasajaga Oktoobrirevolutsiooni ja klassisõja aastail. Väikekodanliku kirjanikkonna maailmavaateline ja esteetiline kriis. Kirjanike ühingu "Siuru" loomine ja "Siuru" albumid. "Siuru" ühingu lagunemine 1919. a. seoses eesti luule astumisega "ajalaulude" perioodi eesti tegelikkuse ja välismaise ekspressionismi mõjutustel.

2. Eesti kodanliku vabariigi perioodi kirjanduslik elu.

Sõjajärgse revolutsioonilise kriisi aastad 1920-1925.

Tartu rahu (1920. a. veebr.). Eesti muutumine kapitalistliku maailmasüsteemi vasalliks. Bolševike edu töölislükumise legaalses ja illegaalses juhtimises. Tööraha ühine väerinne. Kodanluse terror töölislükumise vastu. V. Kingissepp kodan-

likust Eestist ja selle kultuurist. Kirjanike lähenemine ühiskondlikele teemadele. "Tarapita", tema kirjanduslikud eeskujud ja heterogeensus. "Ajaluule" süvenemine (Kärner, Alle, Barbarus, Semper, Under). Kriitiliste realistide (Tammisaare, Metsanurk) hinnangud kaasajale. Eesti Kirjanikkude Liidu ja selle häälkandja "Loomingu" asutamine.

Kodanluse võimu ajutine stabiliseerumine (1925-1928).

1924. a. 1. detsembril töörahva ülestõus ja selle mahasurumisele järgnev terror ning reaktsioon. "Maaorientatsioon" ja kodanliku maareformi käsitlevate "asunikuromaanide" ilmumine (Kivikas, Roht) kui kodanluse stabiliseerumise peegeldus. Kriitilise realismi kujunemine uutes tingimustes. Proletariaadi elu ja võitluse käsitlemine (Metsanurk, Jakobson). "Aktatsioon".

J. Madariku (J. Lauristin) romaan "Riigikukatajad", selle probleemistik ja tegelaskujud. Tähtsus eesti kirjanduses.

Opositsiooniliste meeolelude taltumine, subjektivism ja resignatsioon lüürikas. Oleviku ühiskondlike nähtuste kriitika nõrgenemine formalistlike katsetuste tõttu (Barbarus); siirdumine looduse ja isikliku lüürika temaatikale (Kärner). Formalism kirjanduskriitikas ja kirjandusteaduses (Akadeemilise Kirjandusühingu väljaanded, vastavad artiklid "Eesti Kirjanduses" ja "Loomingus").

Majanduskriisi ja kodanluse võimu süveneva poliitilise kriisi aastad (1929-1934). Fašistliku liikumise tugevnemine ja kodanluse üldine fašiseerumise kurss. Kirjanike jätkuv diferentseerumine. "Eluläheduslaste" liikumine. "Looduse" romaanivõistlused ja neis avalduvad tendentsid.

Kriitilise realismi edasine arenemine (Barbarus, Jakobson, Sütiste, Metsanurk, Kärner, Alle). Rea kirjanike selged seisukohavõetud fašismi vastu (Vilde, Barbarus, Alle, Suits, Semper).

Avaliku fašistliku diktatuuri aastad (1934-1940). Fašistlik pööre 1934. aastal. "Vaikiva oleku" aastad Eestis. Kahe kultuuri võitlus 30-ndatel aastatel. EKP poolt juhitud ühis-

rinde ja rahvusrinde taktika tähtsus kirjanike progressiivsemale osale. Huvi tõus Nõukogude Liidu elu ja kultuuri vastu. Fašiseeruva kodanluse aktiveerumine vaimse elu aktiivseks juhtimiseks. "ERK". Eesti raamatuaasta ürituste poliitiline tagapõhi. Nõuded ajakirjale "Looming". Ajakirja "Varamu" asutamine. Kultuurkapitali autonoomia kaotamine ja püüded selle kaudu mõjutada kirjanikkonda. Osa kirjanikkonna asumine diktatuuri teenistusse (Gailit, Kivikas, Adson, Visnapuu, Mälk, Hindrey). Ajalooline temaatika nn. rahvustervikluse propaganda teenistuses (Hindrey, Mälk).

"Arbujate" elust kaugenev luule. Kirjanike parima osa truuskjäämine kriitilise realismi positsioonidele (Tammsaare, Barbarus, Semper, Sütiste, Alle, Kärner jt.). Fašismivastase hoiaku süvenemine. K/Ü "Sõprus". Kommunistliku partei strateegia ja taktika juunipöörde ettevalmistamisel. Üksikute eesrindlike kirjanike kontaktiloome revolutsiooniliste jõududega.

3. Silmapaistvamaid kirjanikke 1917-1940.

Oskar L u t s .

0. Lutsu elukäik. Luts kui külaelu, noorsoo ja linna käsitöölise ning väikekodanluse kujutaja. Lutsu kirjandusliku loomingu algus. Tema realismi kujunemine. "Kevade" kui tsaaeriaegse eesti külakooli ja õpilastüüpide õnnestunud kujutus. Tegelaskonna edasiarendus hilisemais Tootsi-lugudes. Kallak uusromantismi mõningais jutustustes ja näidendeis I maailmasõja päevil. Lutsu edasine areng ta linnaelu käsitlevais jutustustes, humaanne suhtumine töötavasse inimesesse, kuid käsitluse piiramine poolproletaarsete ja väikekodanlike kihtidega. Lutsu protest kodanliku moraali vastu. Tema memuaarid, nende ilukirjanduslik laad ja kultuurilooline väärtus. Luts näitekirjanikuna. Lutsu huumor. Ta loomingu tähtsus eesti realistliku kirjanduse edasiarendamisel. Luts eesti nõukogude kirjanikuna. Tema "Jüri Pügal" ja publitsistika.

A.H. Tammsaare elukäik. Tammsaare kui eesti kriitilise realismi suurim esindaja, eesti töötava talurahva elu ning ideoloogia kajastaja. Tema lapse- ja noorpõlv. Tammsaare maailmavaateline kujunemine Tartus 1905. a. revolutsiooni ja järgneva reaktsiooni õhkkonnas. Varasemad realistlikud jutud. Impressionistlik-uusromantiliste meeleolude süvenemine Tammsaare järgnevais psühholoogilistes töödes, neis kasvav iroonia intellektualismi üle ja alateadliku instinktielu tähtsuse rõhutamine. Uus lähenemine realistlikule elukujutusele. "Juudit", tema allikad ja seos kaasajaga. Ideestik ja tegelaskujud. "Kõrboja peremees", tema tegelaskujud ja probleemistik.

"Tõde ja õigus" kui eesti kirjanduse kaaluvaim suurromaan ja läbilõige eesti talurahva ning intelligentsi elust ja arengust alates rahvuslikust liikumisajast. Romaani sünnilugu, selle eetilise-psühholoogilised peaideed. Kapitalistliku aja kultuuri ja maaelu, intellektuaalse õiguse ja instinktiivse südametõe vahekorrad; romaani tähtsamad motiivid ja tegelaskujud, ülesehitus ja stiil. Talurahva elumiljöö ja hingeelu kujutus romaanis "Tõde ja õigus". Selle elukäsitluse erijooned. Romaanisarja lõpu poole kasvav ühiskondlik kriitika ja salvav kibedus kodanliku vabariigi seltskonna ning selle nautleva ellusuhtumise vastu; selle võrdlusjooni samal ajal ikka enam pettuva ja kibestuva väike- ja keskmik-taluniku seisukohtadega. Indrek kui üksiseisva, juuretu intelligendi kuju, tema vahekord autoriga; ta ideoloogilise skepsise ja ummikluse sotsioloogilisi ja psühholoogilisi aluseid; romaani "Tõde ja õigus" lõpul heroiseeritud töö ja ühistegevuse printsiip kui kogu inimkonna arengu alus. Romaan "Tõde ja õigus" eesti nõukogude kirjandusteaduses.

Tammsaare hilisemad romaanid kui paljastused kodanliku seltskonna naudingujanust ja degeneratsioonist või intelligentsi korporantlik-kadaklikust orjameelsusest. Allegooriline näidend "Kuningal on külm". "Põrgupõhja uus Vanapagan" kui Tammsaare tugevaim ühiskonnakriitiline teos allegoorilises

vormis. Eetilise-sotsioloogiliste peaprobleemidega kaasakäivad kultuurpoliitilised teemad.

Tammsaare ateistina ja humanistliku kultuurifilosoofina. Tema esseed. Tammsaare areng kapitalistliku korra teravaks kriitikuks. Tema loomingulise meetodi novaatorlikud jooned võrreldes sajandivahetuse kriitiliste realistide omaga. Tammsaare tähtsus tänapäeval.

August Jakobson.

A. Jakobsoni elukäik. Tema tähtsus ühe juhtiva romaani-kirjanikuna kodanliku Eesti perioodil. Ta proletaarse kasvumiljöö suur mõju loomingu temaatikale ja käsituslaadile. "Vaeste patuste alev" kui kodanlikus korras laostuva töölis-aguli kujutus. Jakobsoni hilisemad tööd väikekodanluse ideetühjusest ja unistustest, samuti ka talurahva arenguteedest kapitalistliku korra tingimustes. Ta "negatiivsete" kujude tähtsustamine kui vastulöök kodanluse "positiivse" kirjanduse nõudmisele. Fašiseeruva kodanluse paljastus novellides. Kodanliku aja üliõpilaste elu kujutus romaanis "Vana kaardivägi". Hilisemate romaanide fašismivastane suunitlus. "Igavesed eestlased" kui Jakobsoni küpse kriitilise realismi näide. Probleemide lai ühiskondlik haaravus ja autori maailmavaateline selgumine. Sõja laostava mõju näitamine ja kodanliku võltsrahvuslikkuse paljastus. "Lumi sulab" kui Jakobsoni maailmavaateliselt selgepiirilisem proletariaadi elu kujutav romaan. Ühiskondliku võitluse õige tunnetamine: mitte isik isiku vastu, vaid klass klassi vastu. Jakobsoni ideoloogiline lähenemine nõukogulikule elutunnetusele. Jakobsoni novellid kui samade teemade vormikindlad käsitlused, nende keskendumine üksikute aktuaalsete probleemide ümber. Draama "Viirastused".

Mait Metsanurk.

Eluloolisi andmeid. Ta ajakirjanduslik tegevus ja loomingu algus. Eesti küla elu, sotsiaalne ebavõrdsus ja eetilised probleemid sellega seoses Metsanurga varasemas loomingus

(kuni I maailmasõjani). Ideelise arengu kitsaskohad järgneva kümnekonna aasta vältel. Idealistlikud kontseptsioonid. Revolutsioonilise võitluse vildak käsitus, Metsanurga "ärkavad" kangelased. Metsanurga jõudmine küpsesse kriitilisse realismi. Romaanid "Valge pilv" ja "Punane tuul". Kaasajaainelised ühiskonnakriitilised tööd 30-ndatel aastatel. Metsanurga ajaloolised tööd, eriti "Ümera jõel". Metsanurk novellikirjanikuna ja näitekirjanikuna. Metsanurk kui tõe ja õiguse otsija, mida ta aga ei suuda leida oma väikekodanliku maailmavaate piiratuse tõttu. Ta teoste tähtsus kiriku ja kapitalistliku süsteemi vastase opositsioonimeeleolude levitajana. Metsanurk nõukogude kirjanikuna.

H u g o R a u d s e p p .

H. Raudsepp kui kodanliku Eesti juhtivaid draamakirjanikke. Esseed ja vested. Kirjaniku jutustused sensualistliku individualismi vaimus. Ta rünnakud kodanliku moraali väärnähjustele ja usule. Piibliainelised draamad, nende probleemistiku aktuaalsus ja kangelaste käitumise tõlgitsemine. Varasemate komöödiade ideelis-kunstilised saavutused ja puudujäägid. Karakteri- ja situatsioonikoomika neis töödes. "Mikumärdi" paroodiana kulakliku laiutamise ja kodanliku moraali kohta. Selle komöödia tüübid, stiil ja edasine mõju eesti 30-ndate aastate komöödiatele. "Põrunud aru õnnistus" ja "Vedelvorst" kui Raudsepa loomingule iseloomuliku vitaalsensualistliku kallaku eredamaid näiteid. Hilisemad näidendid, nende probleemistik ja ideeline suunitlus. Raudsepa ideoloogia paindlik laad, ebajärjekindlus poliitilistes küsimustes. Ta humoristlik, följetonistlik ja paradoksi efektidele tuginev stiil, mille varjus põhilised sotsiaalsed probleemid leiavad sageli ühekülgse, anekdootliku valgustuse. Estetismi ja individualismi naeruvääristamine romaanis "Viimne europlane". H. Raudsepa draamalooming Nõukogude Eestis, selle ideelis-kunstiline olemus.

Johannes B a r b a r u s .

J. Barbaruse elukäik. Barbarus kui 30-ndate aastate kodanliku Eesti luules kõige järjekindlam opositsionäär kehtiva režiimi vastu. Varasemas loomingus avalduv individualism, kuid revolutsiooniline uuenduste iha; hiljem süvenev sotsiaalne kohusetunne. Ta luuletegevuse algus. Maailmasõja ja selle rüveduste mõju, pettumine ka endas, pessimistlikud hukkumismeeleolud ajalauludes. Teadlik asumine opositsiooni kehtiva korraga ja uue maailma ülesehitamise tahe. Katsed luua luule ülesehitavale dünaamilisele sisule vastavalt intellektuaalselt konstrueeritud vormi 20-ndate aastate keskel, sellega seoses esinev tehnilise kultuuri paatos. Rea tööde abstraktsus, teoreetiline laad ja kaldumine formalismi. Barbaruse edasine lähenemine oma ligema ümbruse motiividele ja ühiskonna reaalseile hädadele; sellega koos kasvav kujundusviisi realism, mis koos autori sotsialistliku, aktiivse ideoloogiaga lähendab ta loomingut realismile. Barbaruse hilisem luule kui Euroopa imperialismi ja Eesti kodanliku vabariigi fašiseerumise ja korrupsiooni paljastus ning üleskutse revolutsioonile. Selle kriitika tähtsamaid ja korduvaid motiive. Sellega kõrvuti esinevaid tehnika kujutusi, realistlikke olupilte ja värssjutte maa- ja linnakehvistu elust. Viimastes kogudes esinev lähenemine lihtsamale rahvalikule väljendusele. Barbaruse mõju eesti värsistiili värskendajana ja revolutsioonivaimu ülalhoidjana kodanlikus Eestis.

Jaan K ä r n e r .

Jaan Kärneri elukäik. Ta arenemine silmapaistvaks realistlikuks loodus- ja võitluslaulikuks. Noorpõlveluule idealism ja esteetilis-müstiline tähtede taha ihkamine; selle asendumine "Siuru" ajal hardumusega sigitava looduse ja armastuse ees. Sotsiaalse võitlus- ja paljastusluule algus ajalaulude perioodil. Katsetus lüroepilise värssromaani alal ("Bianka ja Ruth"). Realistliku käsitluslaadi kindlustamine hilisemas loodusluules, kuid ka subjektivismi ja pessimismi

süvenemine. Põgenemine loodusse ja iseendasse rahulolematutes ümbritseva tegelikkuse vastu; loodusluulega vahelduvad sarkastilised rünnakud kodanliku Eesti väikluse ja egoismi vastu, kasvav kibedus ja pessimism koos sotsiaalse protesti avarumisega kriisiaastail. Ideoloogiline selgumine ja võitlusluule Euroopa ja kodanliku Eesti süveneva fašiseerumise vastu 30-ndail aastail. Kärner prosaistina. Kriitika, eriti väikelinna kodanliku korrupsiooni, fašistliku demagoogia jne. näitamiseks. "Naine vaesest maailmast" kui kodanliku Eesti tekkimise telgitaguste ja klassisõja olemuse paljastus. Teiste romaanide ideelis-kunstiline ebajärjekindlus autori maailmavaatelistele ja esteetilistele kõikumistele tõttu. Kärner näitekirjanikuna, tõlkijana, kultuuriloolasena, arvustajana ja kirjandusteoreetikuna ("Lehed tuulde"). Ta memuaarid.

August A l l e .

A. Alle elukäik. Alle kui opositsionäär kodanlikule seltskonnale ja epigrammik värsimeister. Ta hariduskäik ja varasem sümbolistlik-uusklassikaline luule. Alle ajalaulud ja epigrammid kodanliku vabariigi, ta töusiklike valitsejate ja nende kultuuripuuduse ning oma "egogeniaalsete" kaaslaste vastu. Boheemlik-individualistliku elukäsitluse kokkuvarisemise kajastus 30-ndate aastate loomingus. Tasakaalukam ja realistlikum isikliku tundeluule, aga endiselt salvava kriitika jätkamine ja fašismi paljastamine Alle hilisemas luules. Alle värstiili kindel ja kokkuvõtlik vormikus ja tabavus. Alle följetonistina.

Marie U n d e r .

M. Underi kasvumiljöö. Ta esimeste luuletuste intiimne ja isikupärane tundeellus. Ta looduse ja armastusluule sensuaalne laad "Siuru" päevil, elurõõmu jutlustamine ja meisterlik kujunduslik vorm. Sotsiaalsete teemade esiletung, saksa ekspressionismi mõjud. Sõjakoleduste hukkamõist, kutse humanismusele ja usk inimese moraalsesse übersünnisse M. Underi aja-

lauludes. Uus taandumine oma isiklike elamuste ringi, seejuures süvenev miljöötunnetus ühenduses pessimistliku filosoferimisega inimelu piiratuse ja mõttetuse üle. Paralleelselt esinev elujaatav optimism seoses erksa loodusetunnetusega. M. Under ballaadikirjanikuna. Ta ballaadide ainestik ja temaatika. Under tõlkijana. Underi värsinäiteid sõjajärgsest perioodist. Ta värsitehnika ja stiili iseärasused ja nende rikastav mõju eesti lüürikale. Underi ideelisi kõikumisi seoses hinnangutega ajaloolistele sündmustele.

Juhan S ü t i s t e .

J. Sütiste elu tema loomingu taustal. Sütiste kui järjekindlam realist kodanliku Eesti luules. Ta elulähedus ja seos töötavate inimestega. Sütiste loomingu algus ühelt poolt reaktsoonivastase humanistina, teiselt poolt epateerivatelt ja boheemitsevatelt positsioonidelt. Ta otsustav pöördumine realismi oma esimese koguga "Rahutus". Sütiste laiahaardeline temaatika. Töötav inimene kui keskne kuju ta lüürikas. Ta sügav humanism ja kaasaelamine eksploateeritavatele; ühenduses sellega terav kriitika kodanlikule korrale, eriti ta esimestes luuletuskogudes. Ekslikud tendentsid 30-ndate aastate keskpaiga loomingu. Ideoloogilise piiratuse ületamine 30-ndate aastate teisel poolel, äärmiselt ulatuslik ja realistlik töötava inimese kujutamine. Vene klassikalise luule viljastav mõju Sütistele. Sütiste värsi väärtused. Jõuline rütm ja voolavus ning vormi ja sisu ühtsus. Sütiste kui "Arbujate" rühma äärmuslikkuse arvustaja. Sütiste poseemide tähtsus eesti luule arenemises.

Johannes S e m p e r .

Elulooline ülevaade. Esinemine silmapaistva romanisti, novellisti, esseisti, luuletaja ja tõlkijana. Semperi kirjanikuslik eruditsioon; tema tegevus kirjanike liidus ja ajakirja "Looming" toimetajana. Semperi arenemine realismi ja demokraatlike maailmavaateliste tõekspidamiste suunas. Fasismivastane võitlus 30-ndatel aastatel.

Semper luuletajana. Tema esikkogude suhe teiste siurulaste loominguga. Ajalaulude periood Semperi loomingus. Semperi intellektuaalse luule edasiareng 30-ndail aastail. Teemaatika ja käsitluslaadi avarustumine, sotsiaalsed probleemid.

Semperi esseed, kirjandusteaduslikud uurimused ja reisi-kirjeldused. Semper novellistina.

Psühholoogilised romaanid, nende tegelaskujud, probleemistik, käsitluslaad. Semperi jõudmine järjekindlalt demokraatlike arusaamadeni kodanliku diktatuuri lõpuaastail.

Richard R o h t .

R. Rohu elukäik. Tema poliitiliste ja esteetiliste vaadete põhilised arenguetapid, nende vahetu sõltuvus kehtivatest oludest. Rohu jutuloomingu üldiseloomustus. Romaaniloomingu põhilised tunnused. Ühiskonnakriitika Rohu romaanides. Nn. "Tuulemäe-sari". Rohu suvitusromaanid ja teised ajaviitelise põhikoega teosed. Roht publitsistina ja memuaarikirjanikuna. Rohu lastekirjanduslik looming. Rohu loomingu ideeliskunstiline omapära.

Henrik V i s n a p u u .

Tema elukäik seoses ühiskondlik-poliitiliste ja esteetiliste tõekspidamiste kujunemisega. Visnapuu varasema luule eripära, mõjustused. Visnapuu osa "Siurus". Luuletaja kujunemistee kodanlikus Eestis, nihked loomingu teemaatikas, ideelise programmi kujunemine valitseva ideoloogia vaimus. Visnapuu luuleloomingu õnnestunumaid näiteid armastus-, loodus- ja mõttelüürikas. Visnapuu teoreetilised huvid, eksperimenterimine värsiga. Publitsistika tagurlik olemus. Autori esinemistest teistes žanrides.

Kodanlik-natsionalistlike tõekspidamiste väljakujunemine fašistliku diktatuuri tingimustes, nende jätkamine emigratsioonis. Sellise luule rahvavaenulik iseloom.

Ülevaade elust ja loomingust. Mälgu kujunemine realistlikuks romaanikirjanikuks, tema randlaste elu käsitlevate tööde ideelis-kunstiline iseloomustus. Sotsiaalsed vastuolud Mälgu interpreteeringus, kirjaniku töökspidamiste sõltumine valitsevast ideoloogiast, järkjärguline rakendumine selle teenistusse. Vastuolud Mälgu-kunstniku ja Mälgu-kultuuripoliitiku vahel. Loominguline ummik emigratsioonipäevil.

Karl R i s t i k i v i .

Ülevaade elust ja loomingust, pearõhuga nn. Tallinna triloogial. Ristikivi ideelis-esteetiliste veendumuste kujunemiskäik. "Hingede öö" iseloomustus.

VI. EESTI NÕUKOGUDE KIRJANDUS.

Pärast 1940. a.

1. Nõukogude kirjanduse põhilised jooned.

Nõukogude kirjandus kui maailma kõige ideelisem, eesrindlikum ja revolutsioonilisem kirjandus. Nõukogude kirjanduse tähtsus tuleviku ühiskonna liikmete kasvatamisel.

Lenin kultuuripärandist ja selle kriitilisest omandamisest. Mineviku demokraatlike kirjanike loomingu väärtus nõukogude kirjandusele. Nõukogude kirjanduse kvalitatiivne uudsus võrreldes eelnevate ajajärgude kirjandusega. Üldrahvalike võitluste peegeldumine kui nõukogude kirjanduse peamine ülesanne. Nõukogude kirjanduse rahvalikkus ja parteilisus.

Sotsialistlik realism nõukogude kirjanduse põhimeetodina.

Nõukogude rahva kui aktiivse jõu, ajaloo looja kujutamine. Ühiskondliku töö paatose, optimismi, inimese õilsate ülesannete kujutamine. Nõukogude kirjanduse heroiline iseloom. Sotsialistliku moraali ja esteetika ühtsus. Uue kirjanduse sotsialistlik humanism. Nõukogude patriotismi tunne ja kodumaa kujutamine kirjanduses. Nõukogude kirjanduse kui maailma antifašistliku kirjanduse eesrindlikum osa.

Sisult sotsialistlikust, vormilt rahvuslikust kultuurist. Eesti nõukogude kirjandus kui nõukogude paljurahvusliku kirjanduse orgaaniline osa. Nõukogude rahvaste kirjanduste vastastikune mõju ja kasv.

2. Eesti nõukogude kirjanduse arenguteed.

Eesti nõukogude kirjandus esimesel nõukogude võimu taaskestamise aastal. Nõukogude korra võit Eestis ja liitumine võrdõigusliku liikmena Liidu koosseisu. Sotsialistlik ülesehitustöö esimesel nõukogude aastal. Kirjanike aktiivne koostöö nõukogude riigi loomisel (Lauristin, Keerdo, Barbarus). Vanemates vennasvabariikides tegutsenud eesti kirjanike liitumine kohalike kirjanikega (Angervaks). Eesti Nõukogude Kirjanike Liidu organiseeriva toimkonna loomine. Kirjastuste töö reorganiseerimine ja tööle rakendamine (Jakobson, Jürna). Uue kirjandusliku perioodika ilmumine - ajakiri "Viisnurk", ajaleht "Sirp ja Vasar". Nõukogude elu temaatika kajastamine esijoones lüürikas (Barbarus, Kärner, Sütiste, Angervaks, Raud jt.). Esimesed katsed nõukogulikku elutunnet kajastada proosas (Jakobson, Raud, Hint). J. Madariku romaan "Vabariik" kui esimene nõukogude aasta suurim saavutus. Revolutsiooniline memuaarikirjandus (Lauristin, Keerdo, Saat jt.). Sotsialistliku realismi probleemid eesti nõukogude perioodikas.

Suure Isamaasõja aastad 1941-1945. Fašistliku Saksamaa reetlik kallaletung. Eesti kirjanike kiire reageerimine sõjasündmustele võitluse ajal Eesti territooriumil, eriti lüürikas (Barbarus, Kärner jt.).

Suure osa kirjanikkonna evakueerumine nõukogude tagalasse. Kirjandusliku elu soikumine okupeeritud Eestis. Kirjanike lõplik diferentseerumine teravate võitluste perioodil. Nõukogude korralt truuksjäänud kirjanike tagakiusamine (Sütiste, Antson, Sirge, Tammlaan, Ruven) ja kodanlik-natsionalistlikule fašismile sümpatiseerunute lõplik asumine eesti rahva reeturite leeri. Uute autorite esiletõus eesti nõukogude kirjanduses (Smuul, Vaarandi) ja varem väheesinenute aktiveerumine (Rummo, Tulik, Kaal). Koguteosed "Võitluse radadel", "Võit jääb meile", "Sinu eest, isamaa", "Sõjasarv" I-VI. Eesti nõukogude kirjanike esimene konverents (kongress) Moskvas ja Eesti Nõukogude Kirjanike Liidu asutamine. Tagalas ilmunud luuletuskogud. Proosakirjanduse väljaandeid. A. Jakobsoni, P. Keerdo, E. Männiku, A. Hindi ja E. Kippeli proosalooming. Näitekirjandus (P. Rummo, A. Lauter jt.). Tõlkekirjandus vene keelest. Kirjanduslik tegevus. "Rahva Hääle" ja rindelehtede osa kirjanduse ja kunsti küsimuste käsitlemisel. Eesti kunstiansamblite viljakas tegevus kirjanduse levitamisel ja populariseerimisel.

Lüürikas esialgu esinev deklaratiivne laad, temaatika pidev rikastumine, kujundlikkuse erijooned. Isamaasõjaaegse kirjanduse põhilised teemad. Eesti territooriumil toimunud võitluste kajastused. Sünnimaalt lahkumise kibedused. Hävituspataljonide ja partisanide temaatika lüürikas ja proosas. Kojuigatsuse lüürika kui võitlusele innustaja. Rindevõitlejate ja tagalatöötajate patriotismi avaldusvormid. Kangelaslinnad võitluse eeskujuna ja selles avalduv nõukogude rahvaste sõprus ja nõukogude patriotism. Eesti rahva muistsete võitluste teema kasutamine oleviku võitluste innustamiseks. Isamaasõjaaegset loomingut iseloomustav laad: enesekindlus, veendumus võidusse, viha fašistlike sissetungijate vastu, optimism, kõigi jõudude mobiliseerimine võidu saavutamiseks, vahetu siirus ja emotsionaalsus. Satiir võitlusvahendina. Puudused Suure Isamaasõja aegses lüürikas (eestlaste võitluse mõneti isoleeritud näitamine, võitlusvajaduse tuletamine pigem ajaloolistest analoogiatest kui vahetust nõukogude pat-

riotismist). Selliste tendentside tekkimise põhjused.

Eesti NSV territooriumi vabastamine fašistlikest okupantidest. Nõukogude tagalas ja okupatsiooni surves viibinud kirjanike taaskohtumine (J. Sütiste "Te tulite"). Kirjandusliku elu aktiveerumine. Ajakirja "Looming" ja kirjandusliku ajalehe "Sirp ja Vasar" taasilmumine. Kirjastustegevuse hoogus elustumine. Uute valikkogude väljaandmine. Sünnimaa vabastamine ja lõpliku võidu saavutamise temaatika lüürikas.

Sõjajärgsed aastad. Nõukogude riigi võidu ülemaailmne tähtsus. Rahu-, sotsialismi- ning demokraatialeeri tugevne- mine. Ülesehitustöö ülesanded. Edusammud rahvamajanduse ja kultuuri arendamisel. Võitlus imperialistliku ideoloogiaga. Nõukogude Liit kui juhtiv jõud selles võitluses. Nõukogude kirjanduse aktiivne osa selles võitluses. Eesti nõukogude kirjanduse ees seisvad ideoloogilised ülesanded.

Ülesehitustöö suhteliselt nõrk kajastumine eesti nõukogude kirjanduses. Temaatika mahajäämine tegelikkusest. Jät- kuv okupatsioonaja, eriti partisaniliikumise kujutamine (Sirge, Roht), esimese nõukogude aasta sündmuste käsitlemi- ne, apoliitilisuse tendentsid.

Rõõm vabastatud sünnimaast ja nõukogude rahva võidu aja- loolise tähtsuse tunnetamine kui esimeste sõjajärgsete aasta- te peamine teema lüürikas.

Ideoloogilise töö taseme tõstmine. ÜK(b)P Keskkomitee otsused ajakirjade "Zvezda" ja "Leningrad" kohta. Esimene sõ- jajärgne eesti nõukogude kirjanike kongress.

Tihedama kontakti loomine ülesehitava tööga. Nõukogude- maa ülesehitamise ja tööpaatose temaatika muutumine domineeri- vaks. Põhilised eesti nõukogude kirjanduse arengujooned 40- -ndate aastate lõpul. Isikukultuse kahjulikud mõjud eesti kirjandusele.

Draamakirjanduse silmapaistvamad saavutused. Sotsialist-liku ühiskonna ülesehitustöö probleemid. A. Hindi, A. Jakob- soni ja J. Semperi näidendeid. Võitlus apoliitilisuse, kodan-liku natsionalismi ja kosmopolitismi vastu.

Proosakirjanduse järk-järguline lähenemine tänapäeva aktuaalsele temaatikale. E. Männiku, H. Leberechti, R. Sirge jt. osa eesti nõukogude proosa arendamisel sõjajärgseil aastail. Kollektiviseerimisliikumise kajastamine 40-ndate aastate lõpu kirjanduses.

Rahu eest võitlemise teema eesti nõukogude kirjanduses 50-ndate aastate algul. Olukirjelduse produktiivne viljelemine (Leberecht, Hint, Sirge, Rannet jt.). Revolutsioonilise võitluse traditsioonid sõjajärgses romaanikirjanduses. Edusammud lastekirjanduse alal (Parve, Kotta, L. Tigane jt.). Eesti kirjanduse dekaadid Moskvas ja nende tähtsus eesti nõukogude kirjanduse edasisel arendamisel. Kirjanduspärandi ümberhindamine. Saavutused sel alal. Proletaarsete kirjanike käsitus ja kahe kultuuri probleemi sügavam läbitöötamine eesti kirjanduspärandi hindamisel. Ulatuslik programm eesti kirjanduse klassikute väljaandmisel ja senised saavutused sel alal. Eesti nõukogude kirjanike III kongress. Noorte kirjanike loominguline kasv (U. Laht, E. Rannet, M. Kesamaa, V. Beekmann jt.).

1940. a. juunipöörde kajastumine eesti sõjajärgses proosakirjanduses.

Eesti nõukogude kirjanduse saavutused viimastel aastatel. Olukord üksikute žanride kaupa.

Ajakirjad "Looming", "Keel ja Kirjandus" võitluses eesti kirjanduse ideelis-kunstilise taseme tõusu eest. Meie kirjandusteaduse ees seisvad ülesanded. Kirjanduslikud küsimused ajakirjanduses pärast Eesti NSV kirjanike IV kongressi. Viimase aja tähtsamad parteilised dokumendid kirjanduse ja kunsti üle. Aktuaalsed probleemid üleliidulises kirjanduslikus perioodikas.

3. Silmapaistvamaid eesti nõukogude kirjanikke.

Juhan M a d a r i k (Johannes Lauristin).

J. Madariku elukäik. Lauristin kui proletaarne kirjanik kodanliku Eesti vabariigi perioodil. Ta publitsistlik tegevus. Lauristini esimesed jutustused töölisajakirjanduse veerudel. Ilukirjandusliku loomingu jätkamine kodanlikus vanglas. "Riigikukutajad". Kommunistliku partei juhtiva osa, kodanliku terrori ja Eesti sotsiaaldemokraatide tööliste reeturliku poliitika paljastus romaanis. Madariku teine silmapaistvam saavutus - romaan "Vabariik". Selle romaaniseeria projekteeritud läbilõige kapitalismi arengust ja töölisklassi võitlustest Eestis. "Vabariigi" I osa probleemistik ja telgaskujud. Madariku loomingu ideelis-kunstiline olemus ja tähtsus eesti nõukogude kirjanduse edasisele kujunemisele.

Jaan K ä r n e r
(nõukogude luuletajana).

J. Kärneri luule temaatika poliitiline aktualiseerumine kodanliku Eesti lõpuaastail fašismi pealetungi perioodil ja tema viivitamatu kaasatulek nõukogude võimuga 1940. a. Lüürika valikkogu "Võitluslaule" kui paremik Kärneri kodanliku aja progressiivsest luulest. Tööraha võiduletuleku teema. Ergas reageerimine 1940.-1941. a. suurtele ajaloolistele sündmustele. Kärneri looming Suure Isamaasõja aastail. Nõukogude armee ja tagala patriotismi, kangelaslinnade, Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni teema. Lüro-eepilise elemendi esiletõus ta Isamaasõja perioodi loomingu (ballaad, poem) ühenduses püüdega kasutada eesti rahva mineviku sangarlikku võitlust oleviku võitluste innustajana. Kärner klassikaliste stroofivormide rakendajana. Selle vormi vastavus ta rangele ja monumentaalsele luulele Suure Isamaasõja aegses lüürikas. Kärner vene kirjanduse tõlkijana. Kärneri looming pärast sõda.

Johannes B a r b a r u s
(nõukogude luuletajana).

J. Barbaruse aktiivne osavõtt ENSV kui nõukogude riigi organiseerimisest ja tema pidev töö ilukirjanduslikul alal. Luulelooming Suure Isamaasõja päevil. Selle temaatika lai haaravus. Luuletaja kutsumus, eesti rahva ajaloolised võitlused, nõukogude patriotism ja rahvaste sõprus kesksete teemadena. Satiiriline luule. Barbaruse nõukogude perioodi luulekeele kujunemine lihtsaks ja rahvalikuks. Ta luuletõlked vene keelde ja valikväljaanded sõjajärgsel perioodil.

Juhan S ü t i s t e
(nõukogude luuletajana).

J. Sütiste kiire kujunemine eesti nõukogude kirjanikuks ja eeldused selleks. Ta pidev kasv Eesti kodanliku vabariigi viimaseil aastail revolutsiooni vajalikkuse tunnetamise suunas. Värssmontaaž "Maakera pöördub itta", selle ideeliskunstiline analüüs. Nõukogude rahvaste sõpruse käsitlus. Sütiste looming Saksa fašistliku okupatsiooni ajal. Selle paremiku ilmumine kogus "Umsed päevad". Murdumatu enesekindlus ja oma isikliku ning rahva õnne seostatud käsitlus. Sütiste muid töid pärast ENSV vabastamist. Sütiste kõrge kunstimeisterlikkus. Tema osa eesti luule ajaloos.

Johannes S e m p e r
(nõukogude kirjanikuna).

J. Semperi ühiskondlik tegevus pärast juunipööret, töö sõja ajal tagalas ja võitleva loomingu jätkamine ka pärast sõda. Semperi draamalooming, selle üldine iseloomustus. J. Semperi tõlketegevus. Roman "Punased nelgid" 1940. a. pöörde-
liste sündmuste kajastajana. Luuletuskogu "Kuidas elaksid?" Semperi kodanikuluule parima näitena. Reisikirjad.

Erni K r u s t e n .

Eluloolisi andmeid. Kirjanduslikud katsetused kodanliku Eesti aastail. Varasemad romaanid. Krusteni sõjajärgne looming. Krusten eesti nõukogude novellikirjanikuna, põhiline temaatika (inimeste kasv, võitlus rahu eest, sõjajärgne ülesehitustöö). Romaan "Noorte südamed" I, II - 1905. a. revolutsiooniliste sündmuste silmapaistev kajastus meie kirjanduses. Näidendid. Krusten tõlkijana. Krusten lastekirjanikuna.

Rudolf S i r g e .

Eluloolisi andmeid. Ülevaade loomingulise tee algusest. Varasemad romaanid. Nende probleemistik ja kesksed tegelaskujud. R. Sirge ühiskondlik tegevus Nõukogude Eestis. Tema novelliloomingu ideelis-kunstiline areng ja tähtsus eesti nõukogude proosa kujundamisel. Romaan "Maa ja rahvas" juunisündmuste kajastajana eesti külas. Rudolf Sirge kunstimeisterlikkuse erijooni.

Osvald T o o m i n g .

Eluloolisi andmeid. Toominga tulek eesti nõukogude kirjandusse. Jutustused sõjajärgsest ülesehitustööst Eestis ja näidendid. Toominga romaanid 50-ndate aastate algul, nende tähtsus eesti kirjanduses. Toominga meisterlikkus. Kirjaniku looming alates 50-ndate aastate teisest poolest, selle ulatuslik probleemistik, kuid kunstilise lahenduse piiramine eelkõige kitsalt eetiliste probleemidega.

August J a k o b s o n
(nõukogude kirjanikuna).

A. Jakobson kui kodanliku Eesti viljaka kriitilise realisti liitumine nõukogude võimuga 1940. a. ja ta kiire kujunemine nõukogude kirjanikuks. Tema esimesed jutustuste kogud Suure Isemaasõja aastail. Kodanliku aja jutukirjanduse pare-

miku uustrukid. Jakobson kui eesti nõukogude juhtiv draamakirjanik. Dramaatiline jutustus "Elu tsitadellis" apoliitilisuse kahjustava mõju paljastusena. "Võitlus rindejooneta" kui kodanliku natsionalismi vastu võitlev teos. Teised Eestis toimunud klassivõitlust käsitlevad dramaatilised tööd, nende temaatika aktuaalsus, kuid kunstilise teostuse puudujäägid. Jakobsoni draamalooming võitluses imperialismi vastu ja rahu ning tööraha solidaarsuse eest. "Vana tamm". Ülevaade dramaatilisest kroonikast "Tormisõlmed". Jakobsoni draamade teravad konfliktid, publitsistlik löövus ning deklaratiivsus. Tüpiiseerimisest ja individualiseerimisest Jakobsoni draamaloomingus. Dramaatilise jutustuse kui uudse žanri väljaarendamise vajadus napi romaaniproduktiooniga aastail.

Mart R a u d .

M. Raua eluloolisi andmeid. Lühiülevaade Raua kodanliku aja loomingu. Estetismi ja formalismi mõjusid tema varasemas loomingu. Nende ületamine. Realism ja kodanluse kriitika ta 30-ndate aastate proosas. M. Raud dramaturgina. Raua kujunemine Suure Isamaasõja päevadel. Suure Isamaasõja esimese perioodi võitluste, eriti partisanide kangelasliku võitluse õnnestunud käsitlus. Tiheda, napisõnalise, kuid sealjuures range ja sugestliivse stiili taotlus. Poemid ja ballaadid. Nõukoguliku sõjajärgse luuleloomingu arengujooned, elunähtuste laiahaardeline käsitlus. Raua stil. M. Raud nõukogude novellistina. "Silmast silma".

Hans L e b e r e c h t .

Eluloolisi andmeid. Kirjanduslik tegevus enne sõda. Jutustus "Valgus Koordis". Vana ja uue külaelu kujutamine jutustuses. Partei juhtiva osa näitamine, keskmiku õige kujutamine. Jutustuse teema ja tegelased tüüpilisuse õige mõistmise aspektist ning sellest olenev teose suur sotsiaalne funktsioon. Leberechti hilisemate romaanide ja jutustuste ideelis-kunstiline iseloomustus. "Vassarite paleed" kui kir-

janiku küpseim loominguline saavutus. Teose probleemistik ja tegelased. H. Leberechti loomingu omapära, tähtsus eesti nõukogude kirjanduse arenemises.

Eduard M ä n n i k .

Eluloolisi andmeid. Männiku kirjanduslikud katsetused kodanliku Eesti aastail. Ta võitluskäik Suures Isamaasõjas kui võitlejate sangarikkuse ja inimese parimate omaduste tundmaõppimise allikas. Sõjaaineliste novellide ja jutustuste kogud. Männiku jutuloomingu üldine iseloomustus. Põhilised teemad: nõukogude patriotism ja Nõukogude Liidu rahvaste sõprus Suure Isamaasõja päevil, sõjajärgne ülesehitustöö. Kodanliku Eesti elu käsitus kogus "Traataed". Kaasaegse eluluhtumise küsimused hilisemates jutustustes.

Aadu H i n t .

A. Hindi elukäik. Ta esimesed kirjanduslikud katsetused kodanliku Eesti perioodil. Hindi varasemate romaanide ideelis-kunstilise taseme analüüs. Areng nõukogude kirjanduseks. Jutustuste ja olukirjelduste kogud Nõukogude Eestis. Hint näitekirjanikuna. Näidendite probleemistik ja tegelaskujud. Nende tähtsus. Konfliktide tugevus ja rahva elu hea tundmine kui nende näidendite õnnestumise põhilisi tegureid. Romaan "Tuuline rand" I, II ja III kui Hindi, aga ka kogu eesti nõukogude proosakirjanduse tähelepanavamaid saavutusi. Revolutsioonilise võitluse ajaloo ulatuslik valgustus Saaremaa kaluriküla taustal. Töölisklassi ja talurahva hulkade klassiteadvuse kasvu kujutamine. Romaanis käsitletud olukorra ja kujude tüüpilisus ning kujude meisterlik individualiseerimine. Romaani kõrge kunstiline tase. Satiir, huumor. Rahva, eriti rannarahva keele põhjalik tundmine ja selle rakendamine romaanis. Tegelaskonna psühholoogiline usutavus. Vähem õnnestunud süžeeline ülesehitus. Kompositsiooni probleeme seoses "Tuulise ranna" seniilmunud osadega. Üksikute tegelaskujude (Matis, Tõnis, Mare, Joonas) süvendatud analüüs.

J. Smuuli elukäik. Smuul kui eesti nõukogude kirjanduse silmapaistvamaid ja mitmekülgsemaid autoreid. Tema kirjandusliku tegevuse algus Suure Isamaasõja päevil. Autobiograafiline osa varasemas luules. Smuul eesti nõukoguliku lüro-eepika viljelejana. "Järvesuu poiste brigaad" kui Smuuli õnnestunumaid poeme. Smuuli luule reageerimine kaasaja aktuaalseile probleemidele. Sotsialistliku ülesehitustöö ja rahu teema Smuuli lüürikas ja lüro-eepikas. Autobiograafilise materjali kunstimeisterlik kasutamine suure kunstilise üldistuse loomiseks. Smuul prosaistina. "Kirjad Sõgedate külast" kui aktuaalsete probleemide kunstiliselt käsituslaadilt värske ja uudne lahendus. Teose novaatorlus. "Atlandi ookean" Smuul kunstiliste otsingute kajastajana. "Muhulaste imelikud juhtumised..." - teoses avalduv aktiivne elulusuhtumine, leppimatus puudustega, vaimukas päevakajalisus. "Jäine raamat". Smuuli luule viiekümnendate aastate teisest poolest alates, temaatika ja käsituslaadi avardamine, autori meisterlikkuse kasv. "Lea" probleemistik ja tegelaskujud, tema käsitus arvustuses. Ülevaade näidendist "Kihnu Jõnn".

Debora V a a r a n d i .

Eluloolisi andmeid. Kirjandusliku tegevuse algus. Vaarandi kujunemine lüürikuks Suure Isamaasõja aastail. Ta luuletused koguteoses "Sõjasarv" ja varasemad luuletuskogud. Nõukogude inimeste tööpaatose ilmekas poetiline üldistus, eriti lüro-eepikas. Oskus luua ilmekaid, napsõnaliselt karakteriseeritud tegelaskujusid. Poeem "Alla Mari". Revolutsioonilise võitluse õnnestunud kujutamine poeemis. Nimikangelane. Eesti rahvalaulu stiililiste ja kompositsiooniliste väärtuste oskuslik ja loov kasutamine Vaarandi lüürikas. Lüüriline kangelane kogus "Unistaja aknal". Vaarandi kirjutused luuleprobleemidest.

Elu ja loomingu ülevaade. Olukirjeldusliku elemendi põhimimine ilukirjandusliku loomingu. Nn. aadressiga ja aadressita olukirjelduse probleem. Rannet näitekirjanikuna, eriti "Kadunud poeg".

P R O G R A M M

SISSEJUHATUS EESTI RAHVALUULESSE.

Ajaloo-Keeleteaduskonna eesti keele ja kirjanduse osakonna I kursuse üliõpilastele.

Kursuse õpetamise eesmärk on anda vajalikud põhimõisted eesti rahvaluule liikidest, teoreetilistest probleemidest, rahvaluule ja rahvaluuleteaduse ajaloost ning marksistlikust meetodist rahvaluuleliste probleemide uurimisel ning interpreteerimisel. Käesolev kursus on propedeutiline, sissejuhatav kursus, mis tingib ühelt poolt laia küsimusteringi haaramise, teiselt poolt mõistete selge käsitlemise.

Üldist. Eestlaste elualade ja eesti keele kujunemine paralleelselt teiste läänemeresoome rahvaste kujunemisega. Veidi detailsemalt vaadeldakse eestlaste feodalismiaegse majanduse ja kujunemist, pearõhuga põllundusel kui peamiselt tootmisalal. Selle kõrval antakse üldine iseloomustus ka karjandusest, mesindusest, jahist, kalastusest, hülgepüügist, toitlusest, tööjaotusest, meeste ja naiste käsitöödest, rõivastusest ja ehetest, liiklemisvahenditest, elamuist, mängudest ja tantsudest.

Lühike ülevaade inimese maailmasuhtumise kujunemisest. Liigemalt tulevad siin vaatlusele kalender, astronoomia, animism, maagia, tabu ja eufemismid.

Rahvaluule ja rahvaluuleteadus. Mis on rahvaluule. Variant ja varieerumine; dubletid ja võltsingud; pseudofolkloor; dateerimine; stereotüüpsus. Traditsioon ja improvisatsioon (muutused, anakronismid ja arhaismid, kontaminatsioonid, interpolatsioonid, rändvärsid, elisioonid, emendatsioonid, fragmendid, stabiliteet). Individuaalse ja kollektiivse loomingu suhted. Rahvaluule kui peegeldus. Rahvaluule kui kunst. Sünkretism. Piirinähtused, Igandid. Rahvaluuleteadus. Terminoloogia.

Rahvaluule allikad ja rahvaluule kogumine.

Rahvaluule kartograafia.

Abiteadused (bibliograafia ja tekstoloogia).

Naaberteadused (ajalugu, kirjandusteadus, etnograafia, arheoloogia, psühholoogia, geograafia, loodusteadused, muusikateadus).

Kirjanduse mõjust rahvaluulesse ja rahvaluule osast kirjanduses.

Historiograafia. Eesti rahvaluule historiograafia käsitleb järgmisi küsimusi.

Marksismi-leninismi klassikute (K. Marx, Fr. Engels, V.I. Lenin) ja M. Gorki hinnangud rahvaloomingu kohta. Eesti rahvaluuleteaduse ajaloo perioodid.

I. Eesti rahvaluule juhuslikku laadi kirjapanekud ja rahvaluule kasutamine näidismaterjalina - kuni 19. sajandi alguseni (eriti Läti Henriku kroonika, S. Münster, B. Rusow, G. Müller, D. Fabricius, nõiaprotsessid, Fr. Menius, J. Gutsclaff, A. Olearius, H. Göseken, J. Forselius ja J.W. Boecler, Chr. Kelch, A.Th. Helle, A.W. Hupel, J.G. Herder, Chr.H.J. Schlegel, J.W.L. Luce, J.Chr. Petri, A.J. Knüpffer, J.H. Rosenplänter, Kr.J. Peterson, G.H. Schüdlöffel).

II. Eesti rahvaluuleteaduse algusperiood - kuni J. Hurda tegevuse alguseni (Õpetatud Eesti Selts, Fr.R. Faehlmann,

Fr.R. Kreutzwald, G.J. Schultz-Bertram, A.H. Neus, F.J. Wiedemann, C.Fr.W. Russwurm, K. Barons).

III. Rahvaluuleteadus 19. sajandi lõpul - kuni 19. sajandi lõpuni (J. Hurt, C.R. Jakobson, M. Veske, J. Kunder, E.A. Thomson, A. Grenzstein, J. Bergmann, J. Jung, L. Schroeder, K.A. Hermann, A. Kitzberg, K. Krohn).

IV. Eesti rahvaluuleteadus 20. sajandi algul kuni nõukogude korra alguseni (M.J. Eisen ja O. Kallas - alates möödunud sajandist. Eesti Rahva Muuseumi ja Eesti Rahvaluule Arhiivi tekkimine ning nende tegevus, W. Anderson).

V. Eesti rahvaluuleteadus nõukogude korra ajal (alates 1940. aastast). Rahvaluule uurimine dialektilise ja ajaloolise materialismi alusel. Uued suunad ja vahendid rahvaluule kogumisel, uurimisel ja publitseerimisel.

Rahvaluule 2anrid.

Rahvalaul. Rahvalaulu jagamine ajaloolise arengu (vanemad e. regivärsilised ja uuemad e. riimilised) ning 2anrilisel alusel (lüürilised ja lüro-eepilised). Laulude funktsioonist. Laulude esitajad (laulikud) ja esitamise kohad ning esitamise viisid. Rahvalaulude temaatika. (Töölaulud. Mõisaorjus. Nekrutilaulud. Sõjalaulud. Ühiskondlikud suhted külas. Vaenelaps. Loodus. Lapsepõlv ja kodu. Armastus ja abielu. Kosja- ja pulmalaulud. Perekonnaelu. Hällilaulud. Äiutuslaulud. Pühad ja kalendritähtpäevad. Mitmesugused olustikulised laulud. Laul ja laulik. Kiik. Lastelaulud. Loodushäälätähendid. Mängud. Mõistatuslaulud. Maagilised laulud. Itkud. Lüro-eepilised laulud).

Regivärsiliste rahvalaulude keel. Regivärsiliste rahvalaulude poetikast, stiilist ning kompositsioonist (parallelism, üksikvärsid, anžambmaan, kiasm, kordused, perifraas, antifraas, gradatsioon, inversioon, retooriline küsimus ja hüüatus, apestroof, antitees, pleonasm, kalambuur, paradoks, nimede ja arvude seadused, metafoorilised ning metonüümili-

sed kujundid, algrim, onomatopöa). Regivärsiliste rahvalaulude kompositsioon. Värsimõõt (rütm, meetrum ja rütm, regivärsi meetrum, kvantiteedireeglid, skandeerimine, riimilise rahvalaulu värss).

Rahvajutud. Rahvajuttude jagunemine: muinasjutud, muistendid, naljandid, pajatused. Rahvajuttude esitamise kohad ja esitamisviisid. Muinasjuttude ja muistendite historiograafia ja tüpologia ning tüüpikataloogid (Aarne, Andrejev, Thompson).

Loomamuinasjutud. Ime- e. nõidusmuinasjutud, novelli-laadilised muinasjutud, muinasjutud rumalast kuradist. Muinasjuttude stiilist ja kompositsioonist. Muinasjuttude eepilised seadused.

Muinasjuttude kasutamine kirjanikkude poolt.

Muistendite historiograafia. Muistendi olemus. Muistendite ja muinasjuttude erinevused. Muistendite tüpologia ja tüüpikataloogid (Aarne, Simonsuuri, Höttges).

Muistendite liigid: tekke- ja seletusmuistendid, kohamuistendid, ajaloolised muistendid, vägilasmuistendid, usundilised muistendid. Muistendite stiilist ja kompositsioonist. Muistendite kasutamine kirjanikkude poolt.

Naljandite historiograafia. Naljandite iseloomustus ja nende olemus. Naljand ja anektoot. Naljandite liigitus, nende stiililised iseärasused. Naljandite funktsioon.

Pajatused. Nende iseloomustus ja liigitus (isikuloolised ja olustikulised jutustused).

Vanasõnad. Vanasõna olemus. Historiograafia. Vanasõnade temaatika. Nende stiil ja struktuur. Sententsid. Lendsõnad.

Kõnekäänud. Olemus ja liigid. Idiomaatilised väljendid. Vellerismid. Looduskõnelused.

Mõistatused. Mõiste ja terminoloogia. Mõistatuste areng, ajalugu ja mõistatamise kohad. Historiograafia. Mõistatuste temaatika ja funktsioon Eestis. Liigitus. Stiil ja kompositsioon.

I. KOHUSTUSLIK LEKTÜÜR RAHVALUULE ÜLDKURSUSE
EKSAMIKS.

Üldkäsitlused.

- Eesti rahvaluule ülevaade. Toimet. R. Viidalepp. Tallinn
1959, lk. 305-402 (üldjoontes).
- Gorki, M. - Kõne Nõukogude Kirjanike esimesel kongressil 1934. a.
- Laugaste, E. - Eesti rahvaluule. Eesti kirjanduse ajalugu I. Tartu 1946. (Kättejihatatud peatükid).
- Laugaste, E. - Arhailised jooned eesti rahvalaulude keeles. TRÜ Toimetised, vihik 38. Tallinn 1955.

Või:

- Peegel, J. - Eesti regivärsilise rahvalaulu keelest. Tartu 1961, rotaprint (üldjoontes).
- Laugaste, E. - Eesti rahvaluuleteaduse ajalugu I. Tallinn 1963 (üldjoontes).
- Timofejev, L., Vengrov, N. - Kirjandusteaduslike terminite lühisõnastik. Tallinn 1957.

Tekstikogud.

R a h v a l a u l u d .

- Laugaste, E. - Valimik eesti rahvalaule. Tallinn 1948.
- Veske, M. - Eesti rahvalaulud. I (1879), II (1883).
- Laul olgu lühike või pikk. Tallinn 1964 (valitud tekste).

M u i n a s j u t u d .

- Kreutzwald, Fr.R. - Eesti rahva ennemuistsed jutud. Tallinn 1953. (võib olla ka mõni varasem väljaanne).

Kunder, J. - Eesti muinasjutud. Tartu 1885 (võib olla ka mõni hilisem väljaanne).

M u i s t e n d i d .

Eisen, M.J. - Esivanemate varandus. Tallinn 1958.

Laugaste, E., Normann, E. - Muistendid Kalevipojast. Tallinn 1959 (mõned iseloomulikud tekstid).

N a l j a n d i d .

Põldmäe, R. - Eesti rahvanaljandid I. Tartu 1941.

V a n a s õ n a d .

Normann, E. - Valimik eesti vanasõnu. Tallinn 1935.

J u h e n d p r a k t i l i s t e k s
t ö ö d e k s .

Kolk, U., Laugaste, E. - Rahvaluule välipraktika. Tartu 1963 (Rotaprint).

I. KOHUSTUSLIK LEKTÜÜR EESTI KIRJANDUSE ÜLDKURSUSE
EKSAMIKS.

- Eesti kirjandusajalugu tekstides. Toim. G. Suits ja M. Lepik (1932).
- K.J. Peterson - Laulud, päevaraamat ja kirjad (1922).
- Suve Jaan - Luige Laos.
- P. Manteuffel - Ajaviide peeru valgusel (1939).
- F.R. Faehlmann - Muistendid. Kalendrijutud. Kogutud luuletused (1938).
- Fr.R. Kreutzwald - Lüürika. Paar sammukest rändamise teed. Reinuvader Rebane. Videvik. Kilplased. Tuisulased. Uus koolmeister. Eesti rahva ennemuistsed jutud. Kalevipoeg. F.R.Kreutzwald. Jutud (1953).
- J.W. Jannsen - Uus variser ehk kõrtsita ja kõrtsiga küla. Maa targad.
- J. Peegel - Vanaisade vahelugemisi. "Loomingu" Raamatukogu" 1957, nr. 10 lk. 38 jj.
- J. Weltzenberg - Tõnis Laks ehk eestlaste isamaa. Vana opmanni nutulaul (Eesti luule antoloogia I).
- L. Koidula - Lüürikat (Teosed I, 1957 või Valik luulet, 1948). Ojamõlder ja tema minia. Ainuke. Tammiste küla veskitonnid. Enne ukse lukustamist. Saaremaa onupoeg. Maret ja Miina ehk Kosjakased. Säärane mulk ehk sada vaka tangusoola. Teosed II (1957).
- C.R. Jakobson - Kolm isamaa kõnet. Arthur ja Anna. Luulet. Valitud teosed I (1959).
- A. Reinvald - Valik luuletusi (1924).
- M. Veske - Valitud laulud (1949).

- J. Kunder - Lüürikat (Eesti luule antoloogia I). Krconu onu.
- J. Pärn - Oma tuba, oma luba. Must kuub.
- L. Suburg - Liina.
- M. Põdder - Bob Ellerhein (1912).
- E. Aspe - Ennosaare Ain.
- E. Bornhöhe - Tasuja. Villu võitlused. Vürst Gabriel. Satiirilised ja humoristlikud jutustused - Tallinna narrid ja narrikesed.
- A. Saal - Aita (või mõni muu ajalooline jutustus).
- Jak. Liiv - Kolmat aega vallavanem. - J. Liiv, Valitud teosed (1960).
- J. Tamm - Ballaade, valme, lugulaule - J. Tamm, Ko-
gutud luuletused (1959).
- K.E. Sööt - Valitud luuletused (1946).
- A. Haava - Luuletused (1957). Väikesed pildid Eestist.
- Juh. Liiv - Teosed (1954).
- A. Kitzberg - Maimu. Sauna-Antsu oma hobune. Veli Henn. Henu veli. Püve talus. Tuulte pöörises. Libahunt. Kauka jumal. Neetud talu - Valitud teosed I, II (1955).
- E. Vilde - Mõni nalja- ja seiklusjutt (vt. Jutustused II). Karikas kihvti. Suguvend Johannes. Astla vastu. Koidu ajal. Seadusemees. Nime-
kiri. Tooma tohter. Minu vangipõlv Ellis Islandil. Minu esimene business. Jack Brawn. Punane viir. Poliitiline satiir (vt. Jutus-
tused II). Külmale maale. Raudsed käed. Mahtra sõda. Kui Anija mehed Tallinnas käi-
sid. Prohvet Maltsvet. Lunastus. Tabamata ime. Pisuhänd. Mäeküla piimamees. Asunik Voltershausen.
- E. Särgava-Peterson - Jutustused (1952). Rahvavalgustaja.

- J. Mändmets - Kui valgus tuli, Katkiraiutud kaljas jt. jutustusi - J. Mändmets, Teosed I, II (1956).
- G. Suits - Luuletused (1959). Gustav Suits (1964).
- E. Enno - Luuletusi (Eesti luule antoloogia I). Ernst Enno (1964).
- V. Ridala - Villem Grünthali luulet (Eesti luule antoloogia I).
- Fr. Tuglas - Hunt. Hingemaa. Vabadus ja surm. Inimese vari. Popi ja Huhuu. Toome helbed. Jumala saar. Maailma lõpus. Kuldne rõngas. Felix Ormusson. Vt. Fr. Tuglas, Teosed I, II (1957). Väike Illimar. Reisikirju - Reisikirjad (1961).
- J. Lilienbach - Lüürikat (valimikus Eesti proletaarne kirjandus, 1951).
- O. Münther - Jutustusi (valimikus Eesti proletaarne kirjandus, 1951).
- H. Pöögelmann - Luuletused (1957).
- Eessaare Aadu - Alasti. Metsaserval. Teel jt. - Eessaare Aadu, Jutustusi (1957).
- O. Luts - Kevade I, II. Andrese elukäik. Õpilane Valter. Väino Lehtmetsa noorpõlv. Soo. Tagahoovis. Kapsapää. Mõningad memuaarid (omal valikul).
- A.H. Tammsaare - Jutustused I - III. Juudit. Kõrboja pere-meis. Tõde ja õigus I - V. Kuningal on külm. Põrgupõhja uus Vanapagan.
- M. Metsanurk - Vahesaare Villem. Taavet Soovere elu ja surm. Punane tuul. Ümera jõel. Omal valikul 2 novelli.
- M. Under - Valitud luuletused. Tallinn 1958.

- H. Raudsepp - Omal valikul 2 näidendit, näit. Ameerika Kristus, Mikumärdi, Põrunud aru õn-
nistus, Tagatipu Tiisenoosen, Rotid.
- J. Barbarus - Kogutud teosed I - III.
- J. Kärner - Valitud luuletused (1957). Naine vae-
sest maailmast.
- A. Alle - Valitud tööd (1954).
- J. Sütiste - Teosed I - II (1955-1956).
- J. Madarik - Vabariik. 2-3 jutustust omal valikul.
- J. Semper - Luuletused (1962). Kivi kivi peale
(1963). Murrang. Punased nelgid.
- E. Krusten - Noorte südamed I - II. Piitsa matused.
- O. Tooming - Roheline kuld. Luigeland. Maantee läbi
metsa.
- R. Roht - Võitluse teel. Elutee.
- A. Jakobson - Omal valikul 3 romaani, näit. Miika
Valtsbergi roim, Metsalise rada, Lumi
sulab. 6 jutustust (Valitud teosed I -
III, igast 2). Elu tsitadellis. Võit-
lus rindejooneta. Öö ja päeva piiril.
Vana tamm.
- M. Raud. - Turg. Kirves ja kuu. Luuleraamat (1963).
- H. Leberecht - Valgus Koordis. Sõdurid lähevad koju.
Vassarite paleed.
- E. Männik - Viisteist sammu. Üle mägede. Südame-
te proov. Võitlus kestab. Traataed. Inime-
sed vaekausil.
- R. Sirge - Maa ja rahvas. Häbi südames.
- A. Hint - Tagaranna meeste kalakuunar. Kuhu lähed
seltsimees direktor? Tuuline rand I-III.

- J. Smuul - Tormi poeg. Järvesuu poiste brigaad. Et õunapuud õitseksid. Mina, kommunistlik noor. Kirjad Sõgedate külast. Muhulaste imelikud juhtumused Tallinna laulupeol. Mere ja taeva vahel. Lea. Jäine raamat.
- D. Vaarandi - Põleva laotuse all. Kohav rand. Selgel hommikul. Unistaja aknal.
- E. Rannet - Kadunud poeg.

II. SUUNAV KIRJANDUS.

1. Üldteosed.

Eesti NSV ajalugu. Teine trükk. Tallinn 1957.

Eesti kirjanduse ajalugu I, II, III. Tallinn 1956, 1957.

2. Eesti kirjandus kuni 19. sajandi esimese pooleni.

Eesti kirjandusajalugu tekstides. Toim. G. Suits ja M. Lepik. Tartu 1932.

Treumann, H. - Kes oli P.A.J. Steinberg? "Keel ja Kirjandus" 1959, lk. 15.

Eesti NSV ajaloo lugemik, Tallinn 1960, lk. 9-46.

Laugaste, E. - Eesti rahvaluuleteaduse ajalugu I, Tartu 1961.

Vinkel, A. - Friedrich Gustav Arvelius 18. sajandi kirjanikuna. "Paar sammukest eesti kirjanduse ja rahvaluule uurimise teed" I, Tallinn 1958.

Vinkel, A. - Mõningaid mõistatusi seoses Fr.W. Willmanni juttude ja tegudega. "Keel ja Kirjandus" 1961, lk. 326.

- Vinkel, A. - J.W. Luce kultuuriline ja kirjanduslik tegevus. "Keel ja Kirjandus" 1958, lk. 216.
- Vinkel, A. - O.W. Masingu "Maarahva Nädalaleht". "Keel ja Kirjandus" 1962, lk. 206.
- Vinkel, A. - Suve Jaani koht eesti kirjanduse ajaloos. "Keel ja Kirjandus" 1959, lk. 555.

3. Eesti kirjandus 19. sajandi 50-80-ndail aastail.

- Tuglas, Fr. - Eesti Kirjameeste Selts. 2. tr. 1958.
- Nirk, E. - Kreutzwaldi elu ja loomingut käsitlevad osad artiklite kogus "Laias laastus". Tallinn 1957.
- Nirk, E. - Friedrich Reinhöld Kreutzwald. Tallinn 1961 (sarjas Eesti Kirjamehi).
- Nirk, E. - Romantismi ja realismi probleemist XIX sajandi eesti kirjanduses. "Keel ja Kirjandus" 1962, nr. 11, 12.
- Fr. R. Kreutzwaldi maailmavaade ja tegevus. Artiklite kogumik. Tallinn 1953.
- Laugaste, E. - Järelsõna "Kalevipojale". Fr. R. Kreutzwald, Teosed, Tallinn 1953.
- Vinkel, A. - Koidula elu- ja luuletajateest. Järelsõna Lydia Koidula "Teosed" I, Tallinn 1957.
- Sööt, B. - Lydia Koidula. Lühimonograafia, 1960.
- Põldmäe, R. - Carl Robert Jakobsoni elukäik ja tegevus. C.R. Jakobson. Valitud teosed I, 1959.
- C.R. Jakobson ja tema ajastu (koguteos), Tallinn 1957.
- Taev, K. - Mihkel Veske lüürikuna. Mihkel Veske "Valitud laulud" järelsõna, Tallinn 1949.
- Laigna, K. - Juhan Kunder (sarjas "Eesti Kirjamehi"). Tallinn 1959.

- Nirk, E. - Eduard Bornhöhe ja tema ajaloolised jutustused. "Laias laastus", Tallinn 1957.
- Nirk, E. - Eduard Bornhöhe. Tallinn 1961 (sarjas "Eesti Kirjamehi").
4. Eesti kirjandus 19. sajandi 80-ndate aastate lõpust kuni Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsioonini.
- Kuningas, O. - Jakob Liivi elust ja loomingust. Jakob Liiv "Valitud teosed", 1960.
- Kruus, O. - Anna Haava elust ja loomingust. Järelsõna teostele Anna Haava "Luuletused", Tallinn 1957.
- Alekõrs, R. - Jakob Tamm. Lühimonograafia. Tallinn 1961.
- Tuglas, Fr. - Juhan Liiv (monograafia); 2. tr. Tallinn 1958.
- Vinkel, A. - Juhan Liivi elu ja looming. Juhan Liiv "Teosed", Tallinn 1954.
- Vinkel, A. - Juhan Liiv. Tallinn 1964 (sarjas "Eesti Kirjamehi").
- Alekõrs, R. - Luulest ja kujundist. "Keel ja Kirjandus" 1960, nr. 10, 11.
- Alttoa, V. - August Kitzbergi proosalooming. Järelsõna August Kitzbergi "Valitud teosed" II, Tallinn 1955.
- Alttoa, V. - August Kitzberg näitekirjanikuna. Järelsõna August Kitzbergi "Valitud teosed" I, Tallinn 1955.
- Alttoa, V. - August Kitzberg. Monograafia. 1960.
- Käosaar, J. - Järelsõnad valikkogudele - Eduard Vilde "Teosed", Tallinn 1951-1955.

- Kahk, J. ja Käosaar, J. - Eduard Vilde tööst ajalooliste romaanidega. "Looming" 1945 nr. 11 ja 12.
- Huik, T. - Eduard Vilde reisidest ja reisikirjeldustest. Järelsõna Ed. Vilde, Teosed, Reisikirjeldused, Tallinn 1956.
- Raud, L. - Eduard Vilde kirjadest. Järelsõna Ed. Vilde "Teosed". "Artikleid ja kirju", Tallinn 1957.
- Käosaar, J. - E. Vilde jutulooming. Jutustused V. 1961.
- Alekõrs, R. - Ernst Särgava-Petersoni elu ja looming. Järelsõna teostele "Rahvavalgustaja", Tallinn 1953.
- Alekõrs, R. - E. Peterson-Särgava. Tallinn 1963 (sarjas "Eesti Kirjamehi").
- Kruus, O. - Jakob Mändmets. Tallinn 1961 (sarjas "Eesti Kirjamehi").
- Kruus, O. - Jakob Mändmetsa elust ja loomingust. Jakob Mändmets, Teosed I, 1956.
- Sõgel, E. - Gustav Suitsu elu- ja luuletajateest. G. Suits, Luuletused, 1959.
- Lepik, H. - Järelsõna teosele "Eesti proletaarne kirjandus". Tallinn 1951.
- Säärits, E. - Eessõna teosele Hans Pöögelmann. Luuletused, Tallinn 1957.
- Päll, Ed. - Järelsõna teosele Eessaare Aadu, Jutustusi, Tallinn 1957.
- Saat, J. - Märkmeid J. Madariku ja tema loomingu kohta. Järelsõna teosele Juhan Madariku "Jutustused", Tallinn 1955.

5. Eesti kirjandus Oktoobrirevolutsiooni ja Eesti kodanliku vabariigi perioodil.

- ENSV TA KKI Eesti kirjanduse ajalugu II, Tallinn 1956.
- Siimisker, H. - A.H. Tammsaare. Lühimonograafia, Tallinn 1962.
- Toom, L. - August Jakobsoni loominguline tee. "Looming" 1954, nr. 9 ja 10.
- Parve, R. - August Alle. Lühimonograafia. Tallinn 1960.
- Urgart, O. - Jaan Kärneri võitlev luule. "Looming" 1951, nr. 6.
- Kalda, M. - Jaan Kärner kirjaniku ja ühiskonna vahekor-
rast. "Looming" 1958, nr. 5.
- Kärner, J. - Lehed tuulde, Tallinn 1958.
- Kotta, F. - Juhan Sütiste luule. Eessõna Juhan Sütiste
"Teosed" I, Tallinn 1955.
- Kruus, O. - Juhan Sütiste luuletuste uusväljaandest.
"Looming" 1955, nr. 5.
- Peep, H. - J. Vares-Barbarus. Lühimonograafia, Tal-
linn 1959.
- Peep, H. - Ühe komöödiograafi kohast ja koolist. "Loo-
ming" 1963, nr. 7.
- Gross, A. - Mait Metsanurga loomingulise tee algus,
"Keel ja Kirjandus" 1959, nr. 11.

6. Eesti nõukogude kirjandus.

- ENSV TA KKI - Eesti kirjanduse ajalugu III, Tallinn 1956.
- ENSV TA KKI - 15 aastat eesti nõukogude kirjandust. Tal-
linn 1955.
- Kirjanduse radadelt. Koguteos. Tallinn 1960, 1961, 1963.

- Alekõrs, R. - Parema inimese nimel /E. Krustenist/,
"Keel ja Kirjandus" 1960, nr. 4.
- Jõgi, O. - R. Sirge kirjanduslik arengutee. "Looming"
1955, nr. 10 ja 11.
- Kuusberg, P. - Sõna sekka, Tallinn 1959.
- Nirk, E. - Laias laastus, Tallinn 1957.
- Parve, R. - Johannes Semperi tähtpäeval. "Looming"
1957, nr. 3.
- Päll, E. - Eesti nõukogude kirjanduse arenemisest
NSV Liidus enne 1940. aastat. "Keel ja
Kirjandus" 1958, nr. 4/5 ja 6.
- Sirge, R. - Hetkkohtumisi Erni Krusteniga. "Looming"
1960, nr. 4.

Kirjandusliku loomingu aastaülevaated ajakirjades "Looming"
ning "Keel ja Kirjandus".

Тартуский государственный университет
ЭССР, г. Тарту, ул. Вликооли, 18
ПРОГРАММА ОБЩЕГО КУРСА ЭСТОНСКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ
На эстонском языке

Vastutav toimetaja K. Taev
Korrektor E. Võhandu

=====

TRÜ rotaprint 1965. Trükipoognaid 4. Tingtrüki-
poognaid 3,64. Arvestuspoognaid 2,75. Trükiarv 500.
Paljundamisele antud 13.V 65. Tell. nr. 171.

Hind 8 kop.

Hind 8 kop.

A

26782

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 01041126 4